

NOSTALGIAE

ADUMBRATIO PATHOLOGICA

DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICO - PSYCHICA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE LITERARIA

BEROLINENSI

UT SUMMI

IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES

RITE SIBI CONCEDANTUR

DIE V. M. JANUARIi MDCCCXXVI

H. L. Q. S.

PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

GUST. AD. ANDRESSE

BEROLINENSIS.

OPPONENTIBUS:

E. GABLER, MED. DD.

J. LINDENTHAL, MED. CAND.

W. MENZEL, MED. CAND.

BEROLINI,

TYPIS IOANNIS FRIDERICI STARCKII.

POSTAL

DISPATCH

THE

OFFICE

OF THE

POST

AND

TELEGRAPH

ACT

1854

REPEALED

THE

V I R O

CLARISSIMO AMPLISSIMO
EXPERIENTISSIMO

C. F. FEUERSTEIN

UTRIUSQUE MEDICINAE DOCTORI LEGIONIS XXV
IN BORUSSORUM EXERCITU MEDICO.

NEC NON

V I R O

CLARISSIMO AMPLISSIMO
EXPERIENTISSIMO

J. B. MÜLLER

UTRIUSQUE MEDICINAE DOCTORI LEGIONIS
XXXVI IN BORUSSORUM EXERCITU MEDICO,
CRUCIS FERREI EQUITI.

H A S C E
QUAESCUNQUE STUDIORUM
SUORUM PRIMITIAS

VERECUNDE OFFERT

AUCTOR.

I n t r o d u c t i o.

*Q*uum mos ita ferat, ut quisque, summos in medicina honores adepturus, dissertationem de argumento quodam medico in vulgus edat, illisque honoribus quasi dignum se comprobet, difficillimo huic officio, quantum in me est, satisfacere studebo. Difficillimum, inquam, hocce est officium, quis enim, repetitos scriptorum labores, summumque artis salutaris fastigium rite perspiciens, materiem deprehendi posse persuasum habebit, quae disquisitionis accuratioris adhuc expers, ea digna sit, fusiussque pertractata, medicinae aliquid augmenti adjicere valeat. Licet virium mediocritatis et imbecillitatis probe memor sim, tamen in conscribenda dissertatione omni contentione eo enitar, ne compilando tantum omnia, de re satis nota sexcentiesque tradita colligam, et in libelli formam redigam, qui, vix in lucem editus, promeritae oblivioni sit tradendus. Multis diu et studiose pensitatis, tandem nostalgiam mihi scribendi materiem suppeditaturam esse, opinatus sum, quae, li-

cet Sauvages, Verhowitz, Harder, Hofer, Albrecht ab Haller, a Zimmermann, Percy, Larrey, Zangerl aliique singula ejus capita illustrare conati sint, nondum ordine systematico, quo opus est, exposita mihi videtur. Adjutus experientia et eruditione virorum modo enumeratorum, rebusque a viris peritis oretenus mihi traditis, id mihi consecutus esse videor, ut prima lineamenta, quibus descriptio nostalgiae systematica superstrui possit, adumbrare valeam. Virorum autem, majori experientia et eruditione instructorum est, ut opus coeptum persequantur altioremq; perfectionis gradum ei concilient; mihi proverbium illud excusationi fore confido: in magnis voluisse sat est.

*Enumeratio librorum, quos in conscribenda
dissertatione consului.*

- J. G. Zimmermann, *von der Erfahrung in der Arzneikunst*, 2. Th. S. 483.
Blumenbach, *medizinische Bibliothek* 1. Bd. 1. St. S. 732.
Scheuchzer, in *Commentar. Bonon.* T. I. Pag. 307.
v. *allg. Magaz.* 1. Pag. 222.
Baldingers *neues Magazin* B. X. Pag. 405.
Harderus, *Dissertatio de nostalg.* Basil. 1678. Haller.
Collect. Dissert. Pr. 1.
Zwinger, *Diss. de Pothopatridalgia v. fascic.* Diss. med.
select. Bas. 1710.
Verhovitz, *diss. de nostalgia v. Eyerel coll. dissert.*
Stoll. III.
Hoyer, in *Act. medic. Vratisslav.* Anno 1718. Mense Mart.
832 seq.
Dellaporte, *Reisen eines Franzosen.* Th. VII. p. 184.
Piderits *pract. Annalen* II B.
Hamilton, in *med. Comment.* v. Edinburg. II Dec.
1. B. Pag. 251.
Pellegrini, *de nostalgia in Orteschi Diar. med.* T. IV.
p. 372.
Tackius, *Diss. exhibens aegrum nostalgia laborantem.*
Giess. 1707.
Vallentini, *Diss. v. Nosocom. acad.*
Hueber, *Diss. de Nostalgia.* Würzburg 1755.
Pensées d'un allemand sur la nostalgie. Jen. 1754.
Guerbois, D. F. N. *Essai sur la nostalgie.* Par. 1803.
Castelnan, *Considerations sur la nostalgie.* Par. 1806.
Therrin, A. F. A. *Essai sur la nostalgie.* Par. 1810.
Panquet, J. L. *Diss. sur la nostalgie.* Par. 1815.
J. Zangerl, *über das Heimweh.* Wien 1820.
J. Larrey, *Recueil de Mémoires de Chirurgie.* Par. 1821.
S. 161. u. f. oder s. *über den Sitz und die Folgen der
Heimwehkrankheit u. s. w. in Fried. Nasse's Zeit-
schrift für psychische Aerzte u. s. w. zweites Heft,
Jahrgang 1822. S. 153. u. s. w. Leipzig bei Carl
Cnobloch.*
-

§. I.

M o r b i n o m i n a.

Nostalgia (a Graecis νοστος, reditus ad domum, et αλγος seu αλγημα, dolor, sive moeror; νοσταλγειω *ich leide am Heimweh, verlange sehnsüchtig nach Hause*: s. Kraus *critisch - etymolog. Lexicon* S. 351.) Germanis *Heimweh* (Harder, Hofer) nomen hujus morbi usitatissimum et convenientissimum est; huic fere synonyma sunt: Nostopatridalgia, Philopatridalgia: (φιλεω, amo; πατρις patria, αλγος dolor, sollicitudo) quae si circumscribis, idem ac nostalgia denotant. Pothopatridalgia, et Philopothopatridalgia minus aptae denominationes, quam novissime dictae, pleonasticum enim est ποθος, quum αλγειω desiderio affligi notet. Vox Nostologia ne morbi quidem objectum notat. Maladie du pays nomen ambiguum, a Gallis huic morbo inditum, quod ad Helvetiam, nostalgia correptorum patriam, referri dicitur. Philopatridomania, Nostomania, denominationes sunt huic morbo congruae, si in veram maniam abit. Pothopatridomania controversa continet, etenim ποθος et μανια, utpote diversa, non eundem morbum significare possunt. Sauvages nostrasiam, Galli nostalgie, Angli the Homing, the Heymweh, Itali nostalgia, Zimmermann *Heimsucht* vocat, cui denominationem *Heimsehnsucht*, ut meliorem, substituendam esse judico

§. 2.

Morbi definitiones.

Sauvages nostalgiae indolem his verbis breviter describit: est genus morositatis, quo peregrini ad parentes et patriam suam reverti tam intense cupiunt, ut reditu denegato, moerore, agrypnia aliisque gravibus symptomatibus divexentur.

Cullen nostalgia, inquit, vehemens patriae desiderium eorum est, qui procul ab ea degunt.

Verhowitz hanc nostalgiae definitionem tradidit: illa sensorii communis affectio, qua peregrini pusillanimes intensissimo ad parentes et in patriam reverti desiderioprehenduntur, ita ut reditu denegato, moerore, languore omnium sensuum, appetitus prostratione, agrypnia divexentur, quoque majori de die in diem desiderio tenentur, eo pejus se habent, donec tandem febri hectica prehensi, vitam finiant.

Harder et Hofer morbi sedem in corpore striato et centro semiovali Vieussenii ponentes, rivum spirituum vitalium per hasce partes, gratis perceptionibus ideisque in patria assuefactum, iniquo influxu morum rituumque peregrinorum irritari ac disturbari, autumant, quo fiat, ut homo in moerorem, tristitiam, febrem, deliria aliaque incidat.

Zimmermann in libro de experientia nostalgiam dicit tristitiam, ex desiderio frustraneo populares suos revisendi ortam, quae interdum post brevem sollicitudinem, artuum tremorem aliaque vitia mediocris vehementiae homines morti tradat. Praesertim Helvetios hoc morbo irretiri asserit, verumtamen Bareri et Auenbruggeri observationes non in dubium vocat, quorum ille inter milites Burgundicos, hic inter Austriacos nostalgiam observavit.

Blumenbach de nostalgiae indole non fusius

exponit, verumtamen melancholiae speciem ab eo haberi, ex ejus descriptione manifeste patet.

Itidem Percy naturam et notionem nostalgiae brevi et succincta definitione non prolixius illustrat, attamen ex definitione cum evidentia concludi potest, melancholiae varietatem ipsi videri.

Zangerl desiderium nostalgia laborantium non certum objectum spectare dicit, sed rem qualemcunque, maxime autem patriam, vel aliquod ejus attributum, quod aegroto curae cordique est. Nostalgiam pariter ac scriptores ante dicti melancholiae varietatem existimat, verumtamen ab omnibus ejus varietatibus ita discrepare dicit, ut objecta doloris et desiderii, quum in ceteris speciebus variare soleant, in hac semper eadem sint.

Larrey, vitata definitione, nostalgiam pro alienatione virium mentis, in planitie anteriore hemisphaeriorum cerebri sedem figente, habet, quae inter initia, quum exaltatione sensuum et imaginationis cum deliriis, motibus febrilibus intensis jungatur, in stadio secundo affectiones subinflammatorias viscerum pectoris et ventris efficiat, quas autem sequelas laesae functionis cerebri autumat, in tertio denique stadio perfectum torporem et virium inanitionem cum emaciatione et febre lenta, in mortem abitura, producat.

Inter multas nostalgiae definitiones hae palmariae sunt; reliquas, cum imperfectiores sint ne longi simus, praetermittamus, et quae manca, aut perversa nostrae definitioni inhaerent, expositione morbi prolixiori corrigamus, quatenus limites hujus opusculi arctiores patiuntur, ut annotationes aliquot criticas, quae ex disquisitionibus nostris redundant, huic capiti interponamus. Equidem generatim definitioni a Zangerl propositae, minime autem ex toto, adstipulor, cujus rei infra rationem reddam. Unicuique mancae definitioni rei empiricae illud excusationi est, quod cum brevitatae requisita nunquam justa certitudo

et evidentia potest conjungi, siquidem objectum, quod illi subest, non cum omnibus modificationibus ad principia generalia redigere licet, quapropter modo expositio empirica circumspecta illam lucem affundere valet, quam definitio, arctis circumscripta limitibus, praestare nequit.

Omissa igitur nostalgiae definitione, quippe quam lectores ipsi ex hac dissertatiuncula sibi fingant, ad aliud caput gradum facio.

Quod nostalgiae historiam attinet, paucissima tantum memoratu digna extant. Sauvages primus extitit, qui eam nomine speciei singularis melancholiae in systema nosologiae reciperet, etenim ante eum notitia nostalgiae admodum manca et fere nulla fuit, nec inde a Sauvages usque ad Percy, Larrey, Zangerl, qui ejus dignitatem commonstrabant, opera diligentior ei navata est. His ita constitutis, historiae expositionem exilem ad dilucidandam nostalgiae naturam parum praestitutam esse ratus, re infecta ab hoc capite discedam.

§. 3.

Nostalgiae divisiones.

Quantumvis multifaria morbi phaenomena, causae et cursus expostulare videantur, ut dividendi principia examinemus iisque divisiones superstruamus et momenta differentia in unum consociemus, tamen omnia discrimina ad res accidentales, uti individuum hominis indolem, causas remotas et complicationes adeo spectant, ut classificatio eorum ad collustrandam naturam nostalgiae idiopathicae, circa quam hic libellus versatur, nihil conferre possint. Hae enim differentiae accidentales, quum ad condendam morbi theoriam nihil valeant, quoad medelam maximi sunt momenti ideoque singulis in exemplis rite indagandae et examinandae.

Priusquam essentielles morbi notas consideremus, id operam dabimus, ut principia dividendi, quibus differentiae accidentales suffulciuntur, enumeremus classibusque, a Zangerl traditis, plures adjiciamus.

Sequentes divisiones extant:

- 1) in nostalgiam dynamicam et organicam,
- 2) in materialem et immaterialem,
- 3) in protopathicam et deuteropathicam,
- 4) in idiopathicam, sympathicam et symptomaticam,
- 5) in febrilem et febris carentem, seu acutam et chronicam,
- 6) in simplicem et complicatam.

Quamvis plurimae harum divisionum plane inutiles sint, tamen novissima earum, ratione diagnosis curaeque maximi pretii est, quapropter eam retinere placet.

Distributio in nostalgiam veram et simulatam a Sauvages, Verhowitz et Zangerl propositam, quum ad logicen parum respondeat, ideoque nec symptomatologiam, neque medelam certam nobis commonstret, merito repudiamus.

Differentiae nostalgiae essentielles phaenomenis causaeque proximae tam firmiter adstrictae sunt, ut perfecta morbi effigies sine iis neque reapse existere, neque cogitari quidem possit. Hae differentiae mutatione necessaria et essentiali nituntur, quam morbi phaenomena secundum nexum causalem internum, iis subditum, per totum decursum, inter vicissitudines rerum fortuitarum serie continua et immutabili manifestent, necesse est. Quum phaenomena inter morbi cursum ter aliam speciem prae se ferant, ergo ratio causarum ter mutata iis subesse debeat, morbum in tria stadia dispescere mihi placet:

- 1) in stadium mere psychicum, in quo modo labes mentis objectiva apparet, dum alienationes coenaesthesiae subjectivae, aegrotum infestantes, nondum sub sensus cadunt;

2) in stadium psychico-physicum, cum asthenia irritabili functionum sensuum et mentis depressioneque virium organorum irritabilitatis et reproductionis. Hoc in stadio non solum efficacia mentis in corpus perversa apparet, sed reactio etiam corporis vitiosi in mentem perversam longe alia cernitur, ac in stadio primo;

3) stadium cum asthenia torpida mentis corporisque. Quum hoc quoque stadium notis singularibus a primo atque secundo differat, non arbitrarium est dicendum.

Quatenus haec classificatio ad cognoscendum curandumque morbum respondeat, et cui principio essentiali innitatur, fusior hujus materiae expositio commonstrabit.

§. 4.

Symptomatologia.

a) Stadium primum.

Aeger de patria cum aliis colloqui amat, eamque laudibus extollit, colloquium iterum iterumque ad hancce materiam reducere studet, sortem suam timide reprehendit, vel si, quo modo valeat, quaeras, alta suspiria ducens, vel lacrimas furtim edens, taciturnitati indulget. Si cui vero confidit, animi desperationem interdum expromit, supplexque rogat, ut ad patriam redeundi veniam sibi vel concedat, vel ab aliis impetrare studeat, se enim, suis privatum, vitam degere non posse, sed interiturum, si desiderium illud eludatur. Si neminem invenerit, in quo fiduciam collocare possit, solitudinis amans luctum in se recondit et, colloquia perosus, omnibus abstinet oblectamentis, quibus antea exhilarari solebat, quodvis hominum consortium, ad mutuos sermones necessarium, fugit, sed ludibrium et contemptum me-

tuens, quamdiu potest, tristitiae speciem vitare, officiisque suis cum studio ficto satisfacere molitur. Verumtamen, quae ipsi demandantur, invita percipit aure, summaeque deditus sollicitudini, nihil eorum peragit. Levissimum vituperium et eludendi conamen, ludibrium omnis malevolentiae expers, summam ei sollicitudinem, desperationem, singultum et lacrimas excitat. Si quis ab eo petit, ut patefaciat, quid sibi acciderit, auxiliumque capiat, responsi loco maximam taciturnitatem coram omnibus exhibet. Dilissimam quamque vestimentorum et suppellectilis particulum amuletis sanctius veneratur; quippe quo mori patrio, muneri a parentibus aliisque dilectissimis accepto, debitam reverentiam habere conatur. Haec parsimoniae et avaritiae eum suspectum reddunt, sed felicitatis amissae, quam putat, memoriam remunerantur et imaginationis lusus ad ferendas praesentiae inimicitias paulo habiliorum efficiunt. Immo corporis desideriis aeger paulatim valedicit, parum cibi potusque haurit, nunquam vero aut rarissime corporis valetudinem conqueritur, eamve modo praetexit, ut aliorum attentionem a mentis morbo avertat, valetudini autem praetextae parum curae habet, medelam ejus non flagitat, imo aegritudinis indicia tam ambiguo ore tradit, ut effata ejus mox omni probabilitatis specie destituantur. E contrario facies melancholica, saepe lacrimis madida, vultus moerore disturbatus, colloquia cum semet ipso habita, si solitarium se existimat, gestibus miserimis conjuncta, noctes inter lacrimas et singultus transactae, somnia in quibus nomen amici cujusdam dilecti, jam antea saepe vocati, pronuntiat, vel sermocinationes, quas, domi se esse ratus, cum familiaribus instituit, cura corporis plane neglecta, habitus submissus, gressus incertus aliaque satis superque vitiosam animi indolem contestantur. Saepenumero desperatio eum assequitur gradum, ut, si omnis libertatis recuperandae spes

sublata sit, profugus patriam carissimam petat, imo his quoque irritis, manum violentam sibi inferat.

b) *Stadium secundum.*

Corporis aegritudo, quae primo in stadio magis effigiem mentis morbi in organis motui arbitrario dicatis, tanquam indicium labefactae concupiscendi facultatis et spontaneitatis fere extinctae animae repraesentat, nunc veram vegetationis labem commonstrat. Pallor vegeto succedit rubori, partes corporis antea turgoris plenae marcescunt, corpus emaciatur, cutis temperies minuitur, secretiones et excretiones hebescent, febris post pastum et sub vesperem accedit. Corporis quidem contentiones periodicum calorem ruboremque periphericum et actionum vigorem producere valent, quibus autem eo celerius collapsus pallor, frigus et animi deliquia succedunt, quo graviores mentique inimiciores fuerunt. Haud multo post sine causa manifesta languor, laxitas et artuum dedolatio, quae teste Larrey haud raro dolores rheumaticos imitatur, aegroto potiuntur, respiratio irregularis, anxia, longisque suspiriis, quibus invita saepe oscitatio supervenit, similis est. Cordis pulsus tardi, levissimis animi motibus accelerantur, ac perturbantur, doloreque rodente cordis stipantur. Arteriarum pulsus exiles, tardi, molles, haud raro intermittentes, plerumque cum symptomatibus affectionum consentiunt et ab iis fere ex toto pendent. Praeterea aegrotus angorem praecordiorum hypochondriorumque oppressionem queritur, digestionis opus labat, anorexiae pristinae ob materiales causas fastidium ciborum potuumque succedit, hypochondria tenduntur, subinde cardialgiae insultus violentissimi accedunt, pertinax alvi obstructio oboritur, congestiones sanguinis periculosae ad organa nobilissima eveniunt, quae teste Larrey cre-

berrime in inflammationes asthenicas abeunt, praesertim si tubum intestinale aut diaphragma occupant, siquidem pulmonum et ventriculi nervi torpente cerebro etiam torpent. Oculus submissus, lacrimisque madidus, rheumaticae inflammationis vestigiis notatus, aegre lucis radiis aperitur, frons et vertex dolore vehemente ad occiput usque pervagante occupantur, testante Larrey sensus aegroto excitatur tanquam cranium rimas acturum sit, temperies ejus, imprimis verticis et frontis, mirum in modum adaucta exstat, dum reliquae partes magis frigidae quam calidae sunt tactu. Somnus, qui primo in stadio vel abest, vel irrequietus, somniisque intermixtus accedit, paulatim in deliria continua, cum vigiliis inimicis alternantia, vertitur. Deliria intensa, imaginationis lusus informes eoque fallaciores sunt, quo minus sensus, irritamento febrili oppressi, iis imperare valent. Inter haec aegrotus haud raro in patriam interque familiares suos se translatum existimat, solito more patriae oblectamenta captat, breveque post tempus somniis excussus, tanto majori tristitiae indulget, quanto vividiora illa exstiterunt. Saepe deliriis continentibus nostalgia in eam vesaniam abire consuevit, ut aegrotus, mentis illusionem deceptus, in patria versari sibi videatur. Frustra morbum mentis dissimulare, vel alium morbum cum probabilitatis specie simulare molitur; animus, huc illuc distractus, solamen et auxilium petens, quod nusquam reperit, omnibus incitamentis fortuitis, tam externis quam internis, succumbit. Haec omnia vultu, oratione, gestibusque luculenter se expromunt, amissum animae imperium in se ipsam manifestant, morbumque hactenus ambiguum, vel perperam dijudicatum, evidentius illustrant. Aegrotus nunc prosperam sortis mutationem tacite sperans, praesentiae vicissitudinibus obtemperat, quaecunque ad tristitiam desideriumque suum spectant, modo spectatissimae, modo sollicitudinis fontem

habet, modo enim spes corporis animique vires per breve tempus erigit, modo desperatio repentina, quidquid laeti ei affulsit, ad pristinam miseriam retrudit; imo summo pressus angore, sortis suae plane immemor, cuicunque obvio, sive benevolo sive malevolo, sollicitudinem penitus revelat; supplex auxilium flagitat, eoque denegato, spe metuque agitatus consumitur et amissa corporis mentisque receptivitate, in eum torporem et apathiam incidit, quae tertium stadium notant.

c) *Stadium tertium.*

Hoc in stadio asthenia irritabilitatis paulatim in torporem omnium systematum atque organorum convertitur, quem animus effigie desperationis taciturnae repraesentat. Febris cum pulsu irritato celeri et duriusculo, sed manifestis remissionibus, cum secretionum et excretionum decremento conjuncta, sub seriem stadii secundi in continuam versa, pedetentim in hecticam, colliquationibus nuptam, abit. Primo sudores nocturni aegrum ita exhaustiunt, ut vix corporis situm mutare queat, suprema macie confectus omnium incitamentorum patiens, nihil appetit; imo omnia limpida, ut in stadio summo febris nervosae et hydrophobiae, perhorrescit (Larrey). Quamdiu conscientiae vestigium superest, aegrotus ardentissimum patriae desiderium die noctuque alit.

Quandoque hoc in stadio contingit, ut spem incitando, vel colloquia cum popularibus largiendo, vel data proficiscendi venia animam, summis miseriis pressam, erigamus, maximamque ad laetitiam suscitemus. Aeger enim, omnium calamitatum exantlatarum immemor, viribus suis adeo confidit, ut longissima itinera se emitiri posse existimet; quin imo pauci dies interdum sufficiunt, ad perfectae valetudinis speciem reducendam, ita ut potius suppressio, quam abolitio vi-

rium corporis morbi ansam praebuisse videatur. Spe ad patriam redeundi plane sublata, mens corporis affectionibus subacta, ad deliria blanda musitantia revertitur, aeger neque corpus suum, neque res externas curat, sudoribus colliquativis invitae alvi urinaeque dejectiones superveniunt, testibusque Sauvages et Verhowitz, aequae ac in ultimo phthisis stadio petechiae in cute apparent. Respiratione magis magisque labante, ultimisque suspiriis patriae memoriam prodentibus, anima, omnibus calamitatibus expedita, corpus derelinquit, nisi morbus in fatuitatem abeat, qua omnis conscientia et patriae desiderium sempiternae oblivioni traditur (Larrey).

§. 5.

D i a g n o s i s.

E symptomatibus supra enumeratis elucescere puto nostalgiam eam melancholiae speciem esse dicendam, quae desiderio hominis inexploto, quod rem aliquam longinquam, sive patriam, sive huius objectum quoddam appetit, innitatur. Quum et alii animi morbi, e desiderio rei cujusdam longinquae profecti, cujuscunque demum sit indolis, vel ubicunque homo moretur, vel quantus sit desiderii gradus, symptomata nostalgiae analogae proferant, nihilominus nostalgia ob singulare desiderii objectum, ob causam proximam et remotas, decursum symptomataque peculiaria, exitum proprium etc. a morbis ei simillimis adeo differt, ut, si accuratius examinetur, cum nullo eorum possit confundi ¹⁾).

¹⁾ Teste Hoyer desiderium felicitatis imaginariae similem morbum ac nostalgiam producit, quum idem auctor ab altera parte observaverit, juvenes, discendi cupi-

Raro enim melancholicus, ablato desiderii sui objecto, tantum perdit, quantum nostalgicus, etenim praeter hoc alia quoque speculatur, et appetit, non omnis ejus felicitas ab hoc pendet objecto, quapropter eo privatus, solatii minus expers apparet, quam nostalgicus, qui omnium a patria moribusque patriis alienorum plane ignarus, praejudicia, fastidium, invidiamque in ea suscepit. Imo rarissime observatur melancholia, quae amissa non solum re dilecta ipsa, sed etiam spe deleta, eam recuperandi, tam atrocia exhibeat phaenomena, tantam concupiscendi facultatis abolitionem animaeque dependentiam a rebus externis mutabilibus inducat, omnique sublata spe, tam certam inferat mortem, quam nostalgia. Melancholico ne sempiterna quidem objecti desiderati jactura tantum damni affert, quantum nostalgico jactura momentanea. Nostalgicorum animus praesentiae prorsus valedixit, quum facultate careant, libero voluntatis suae arbitrio eam contemplandi, propterea quod, ablato unico desiderii objecto, quaecunque alia concupiscendi vis interiit. Hinc fieri non potest, quin existentiae physicae spontaneitas, rerum externarum sollicitudinibus oppressa, occumbat. Melancholicus contra, cui objectum amissum tantummodo inter alia curae cordique fuit, neque reliquis plane valedicit, neque spontaneitatem ex toto deperdit, neque externorum momentorum potentia ad inevitabilem mortem rapitur. Quin adeo melancholicus sana-

dos, aut solutioris vitae amantes, quibus patria omnium mentis delectamentorum inops videbatur, tanta imaginationis violentia abripi, ut recusata proficiscendi potestate, aegrotarent, in tristitiam febremque hecticam inciderent, imo morerentur, paene confecti autem confestim valetudinem recuperarent, si votorum compotes redderentur. Hoyer huncce morbum apodemalgiae nomine denotat equidem apodemaniam potius dixerim, quum desiderium externos visendi, non patriae fastidium illos homines teneat.

tionem facilius recipiet nostalgico, quum inter reliqua, concupiscentia adhuc digna, unum alterumve objectum sibi reperire valeat, cui sese ad- dicat, et imaginaria saltem felicitate perfruens, rem prius desideratam obliviscatur. Hujus facultatis nostalgicus impos est, quippe qui, praeter unum desiderii objectum neque aliud novit, neque phantasiam ita eludere potest, ut aliud eadem cupiditate amplectatur, pristinumque oblivioni tradat. Quemadmodum vero nostalgia, pro levitate causarum excitantium, majorem animi ad eas receptivitatem, haec autem exiles animi dotes supponit, ita hae necessario requiri videntur, ad explicandum gradum humillimum, quem nostalgia inter melancholiae species obtinet. Quum nostalgia modo homines adoriatur, qui humilio- rem sortem, ex qua animi corporisque oblecta- menta capiunt, nunquam excedere, vel, male con- sideratis exilibus ingenii dotibus, ad altiora ad- spirare solent, ideoque nec alium vitae usum no- verunt, quam qui in consortio hominum ejusdem conditionis iis contingit, neque superbia elati res externas votis majores appetunt, homines isti ma- ximis cognitionis et experientiae erroribus ob- noxii, ad veros animi morbos autem parum op- portuni sunt. Hinc optimo jure ratiocinium du- ci potest, (experientiam enim rarissime, aut modo cum exceptione contrarium docere existimo) no- stalgiam propter hanc animi opportunitatem ra- rius aliis melancholiae speciebus cum veris men- tis morbis complicatam apparere debere, sed quum simplex sit, imaginem fidissimum prae omnibus melancholiae generibus repraesentare, facile di- gnosci, quod causas occasionales investigari et, si impedimenta externa ejus medelae non obstant, sine majoribus difficultatibus sanari.

Etiam si inter omnes fere melancholicos ani- mi facultates nostalgici infimum teneant gradum, neutiquam tamen tantum earum prostrationem subesse puto, ut Blumenbach et Zangerl se-
quar,

quar, qui nostalgiae analogon quoque in brutis existere posse autumant. Blumenbach et Zangerl sententiam suam rebus in facto positis confirmare student. Ille enim vaccas Helveticas (Appenzeller) a comitibus segregatas, licet optimo pabulo vescantur, patriae comitumque desiderium expromere, imo pisces, aliorum consortio subductos, haud raro huic malo obnoxios esse, tradit. Zangerl in patria sua observavit vaccas a reliquis submotas, plures per dies flebili mugitu moerorem indicare, parum pabuli haurire, sensim aegrotare et macrescere, donec novo consortio assuescerent. Idem ad notissima canum exempla provocat, qui desiderio prisci domicilii dominique veteris confecti, aegrotabant et moriebantur. Quamquam aliqua probabilitatis species his observationibus favet, ipsa tamen res a veritate abhorret. Quum bruta nonnisi coecum naturae impetum sequantur, qui efficit, ut desideria modo a praesentibus obtinere quaerant, facile patet, quemadmodum bruta tantum objecta mutabilia temporis spatiique sint, nunquam conscientiam principii agentis subjectivi iis suppeditari posse quin scopus eorum, data cognitione sublimioris consilii intereat. Hinc brutum modo corporis existentiae addictum, sed omnis conscientiae expers, praesentibus indulget et quum praeter haec nihil novit, deficiente conscientia nequaquam praeteritam amissamque felicitatem a futuris, nullam existentiam ei pollicentibus, petere valet, quibus elucescere videtur, nostalgiae a brutorum indole alienam esse. Vestigia igitur nostalgiae, teste Blumenbach et Zangerl in brutis observatae, nihil aliud sunt, nisi symptomata instinctus perversi, quippe qui desideria incassum vel exiguo cum eventu a praesentibus impetrare molitur, quin imo brutum, injuriis coeli et regionis affectum, morbum in corpus suscipit et manifestat.

Adversari huic sententiae videtur illud, quod canes mortuo domino non solum summam tristi-

tiam prodant, sed saepe etiam pereant. Haec repugnantia autem speciosa magis, quam vera est, eos enim canes, qui vivente domino plurimis castigationibus obnoxii erant, prae ceteris hac ratione interire videmus, hoc vero instinctui adscribendum esse, eo magis persuasum habeo, quum sanae rationi repugnet, canem ea propter mortem sponte oppetere, quod illis castigationibus mortuo domino sit liberatus. Spontaneitate igitur destitutus soloque instinctu ductus, canis quidem jacturam momentaneam sentit, quum instinctus doceat, quid suae ipsius conservationi debeat, neutiquam autem amissorum redintegrationem a futuris sperare neque ea praesentiscere valet, quae reditus ad patriam nostalgicis pollicetur. Quemadmodum conscientiae defectus, ad persequendum instinctum necessarius, nostalgiam in brutis oriri non patitur, ita iis adstipulari nequeo, qui instinctum inexpletum nostalgiae in hominibus ortae causam continere asserunt. Quum enim instinctus efficaciam in animam humanam exserere non valeat, nisi haec, conscientia exuta, illi analogam se reddat secundum hancce analogiam concludi oportet, nostalgiam animae humanae non magis propriam esse, quam instinctui; si necessitudinem subordinatam consideramus, quam instinctus, ad sensualem concupiscentiam evectus, cum mentis voluntate alit, mox intelligemus, illi nullam efficaciam ad animam, nisi hac mediante,tribuendam esse. Quomodo enim impressiones coenaestheseos, quae instinctus animalis et conscientiae deficientis fontem exhibet, ad repraesentationum dignitatem evehi queunt, nisi hae, sensuum externorum auxilio animae foris subministrentur? num anima per coenaesthesin objectum et subjectum discernit, num ejus ope res externas ipsumque organismum inter differentiam constituere valet, quum et ille et hic propter necessitudinem reciprocam, quam continuo alunt, tanquam universum quoddam homogenum animae

appareant? quibus demum viis anima incitamenta externa, tam grata quam ingrata, cum conscientia communicare eaque vel in organismi commoda vertere, vel aversari valet, nisi per coenaesthesin? num sensuum cognoscendi facultate? nonne autem haec magis animae, quam corporis desideriis respondet, nonne claris reflexionibus, ab anima excitatis, attentionem hujus ab organismo magis avertit et coenaestheseos impressiones penitus extinguit? nonne hisce rebus anima, eorum cognitione privata, quae corpori prosint, desideriis corporis ea eligendo satisfacere studebit, quae magis sensibus adulantur, quam veram corporis salutem promovent? nonne autem sensuum oblectamenta eodem modo corporis saluti repugnant, quo anima et corpus nisi alterutrum consiliis alterius, tanquam ad miniculum, inserviat? Mirumne videri potest, si anima ad explendas sensuum cupiditates objecta petit iisque sese tradit, quae corporis exitium moliuntur, ab altera autem partem ea aversatur, quae sensibus fastidiosa, corpori vero usui sunt? mirumne est si anima, suam ipsius salutem appetendo, corporis interitum adducit? Quum igitur anima salutem corporis negligat, si ipsa valet, quomodo fieri potest, ut salutem corporis rite metiatur, si ejus non amplius interest, ut vivat, aut si suam ipsius salutem a rebus externis incognitis nondum incolumem servavit? priori in casu corporis cura plane interit, in posteriori ejus saluti nulla impenditur attentio. Nonne posterioribus ille submittitur, qui vitae rationes consuetas atque cognitatas, in patria vigentes, cum iis permutat, quae exteris propriae eique incognitae sunt? nonne rerum novitate, vitae genere inusitato, moribus peregrinis, aliisque coactus meditabitur: nam diversae istae rationes ad felicitatis petitaе usum adaptari possint, desideriisque suis, libere sentiendi et agendi, conveniant? quo tandem modo anima, de se ipsa sollicita, instinctui ita obtemperare valebit, ut corporis salu-

tem curet, quum id ne valeat quidem, si maiorem corpori attentionem impendit? num coenae-stheseos alienationes, inimicis climatis incitamentis effectas, protinus observabit, imo causas excitantes sciscitabitur? nonne, attentione minima corpori habita, praeceptis necessitas ei obtrudetur, physicis desideriis quocunque modo satisfaciendi, ut quam minimum a scopo suo avertatur? si igitur sensus non amplius eam vim in animam exerunt, ut fastidium victus insueti ei obtrudant, quomodo instinctus, sensuum imperio subductus, se efficacem praebere potest? num injuriae istae tempestatis et victus aliam efficaciam cum anima communire possunt, nisi excitatis corporis morbis? num vero morbi isti nostalgiam producere valent, nisi eo, quod homo animae libertatem iis cohiberi videt? siquidem omnia solatium afferentia, uti familiarium consuetudo et cura, ab eo absunt, mortisque timor fortasse omnem felicitatis spem ei abtulisse videtur. An vero solus corporis morbus, qualicunque causa exortus, hominem nostalgiae submittere valet, si animae saluti apud externos magis prospectum esse videt, quam inter populares? num diversus ingenii cultus differentiam absolutam ponit? homone, exili mentis cultu instructus, salutem corporis impensius curabit, quam animae, num hanc illius causa negliget, ut bruta faciunt? nonne homines, infimum culturae gradum tenentes, eandem libertatem et felicitatem appetunt, quam qui supremum occupant? nonne iis penitius et firmitus saepe inhaeret, quam his? num igitur rudiores propius accedere putas ad bruta, quam ad sodales cultiores; nonne haec cum brutis necessitudo efficiret, ut nostalgia rarius oreretur? at vero contraria est ratio! nonne enim rudiores, quum facilius climati assuescendi facultate polleant, frequentius implicantur nostalgiae cultioribus?

Quamquam Larrey in expeditione Aegyptiaca se observasse dicat, nostalgiam ex prohibito ve-

neris usu originem duxisse, argumenta tamen infirmiora sunt, quam quae eam ex climatis influxu aliisve injuriis petendam esse affirmant. Num veneris cupiditas alio unquam tempore suscitatur, quam quo anima laeta, omnibus affectibus curis et similibus vacua est, animaeque concupiscentia omnibus vinculis expedita agit, ergo dispositio ad nostalgiam quam minima animae obversatur? num veneris cupido, cujus finis est generis propagatio, si prohibetur, morbum afficere valebit, qui ne corporis individui quidem curam admittit? num satyriasis et nostalgia, per se diversae indolis, e causarum remotarum aequabilium concursu prodire, eandemque naturam prae se gerere queunt? Proinde in hoc capite non modo nostalgiam tanquam morbum animae humanae proprium ejusque criteria diagnostica agnovimus, verum etiam originem ejus ex perverso naturae instinctu frustra interpretari studuimus, quapropter brutis eam derogamus. Quam igitur persuasum habeam, instinctum abalienatum neque ad agnoscendam nostalgiam, rem in facto positam, neque ad eam illustrandam sufficere, illud etiam commodi ex hac notitia mihi contingit, ut indolem morbi in capite, quod de causa proxima exponit, ex offensionibus libertatis animae, quae sane causam nostalgiae primitivam internam continere videtur, deducere continuoque sermone adumbrare possem.

§. 6.

Decursus exitusque differentiae.

Prout causae occasionales serius ocius tolluntur, nostalgia non modo citra trium stadiorum introitum celerius tardiusve debellatur, sed etiam causis persistentibus, externis occasionalibus tanquam levis affectio, cultioribus praesertim hominibus, saepe primo stadio terminatur, si, praesen-

tibus accuratius examinatis et reputatis, rerum novarum insuetarumque iniquam efficaciam superarunt.

Haud raro nostalgia intermissiones praestat, si causarum externarum inimica efficacia circa animam aliquamdiu restringitur, vel aegri res invisas minus iniquo oculo intueri discunt, vel desideriorum petendorum spe sublevati, cum iniqua sorte in gratiam redeunt. Imo morbi, sensorium afficientes, coenaesthesin et conscientiam ita alienantes, ut anima de corpore proprio et sensuum objectis sincerum iudicium ferre nequeat, ut phrenesia, deliria et febres nervosae nostalgiae superveniant, tantum abest, ut cum ea complicantur, ut eam potius tanquam morbi intercurrentes plane tollant. Si causa nostalgiae remota vitiis corporis chronicis inhaeret, quae aegrotum de salute sollicitum reddunt v. c. hypochondriae, et si ista vitia febribus, sensorium afficientibus, penitus extinguuntur, non solum nostalgiae symptomata per periodum aliquam compescuntur, sed aegri plane liberantur.

Medicus quidam experientissimus in civitate magna Germaniae borealis, inter Helvetios, ibi militantes, per ultima duo stadia semper acutam observavit nostalgia, quippe quae plerumque intra quatuordecim dies, vel ad sanitatem vel ad mortem judicari solebat, generatim autem symptomata eundem fere cursum, ac antea enumerata, observabant, ea interposita differentia, ut reactiones, directe a cerebro proficiscentes, existerent deliria fortiora et pertinaciora essent organaque irritabilitatis et reproductionis minus labefacta apparerent, quam in chronica nostalgia, imo adeo quandoque per consensum obnoxia redderentur reactionibus cerebri inflammatoriis. Stadium colliquativum aut plane defecit, aut singula modo symptomata brevi ante mortem obtulit. Stadium psychicum, a me supra descriptum, in his casibus morbi prodromum exhibuit. Patefacto cranio, ce-

rebrum non veram inflammationem, sed vasorum oppletionem sanguine carbonico obtulit, rapidusque morbi cursus impediisse videtur, quo minus inflammationis vestigia, a Larrey inventa, orientur ¹⁾).

§. 7.

Nostalgiae mora.

Mora nostalgiae, ut morbi chronici, quum diversissima sit, accuratius determinari non potest. Eximia animi corporisque receptivitas cum exilibus mentis dotibus, reactione voluntatis infirma, habitu debili, rebus externis inimicis, desideriis aegroti ne minimum quidem respondentibus et complicationibus, saepe paucas post hebdomades mortem arcessunt. E contrario receptivitas animi exigua, mentis facultatum laetior evolutio voluntatis energia, habitus corporis validus, major spes recuperandae felicitatis amissae, res externae secundae et complicationum defectus, morbum sine majoribus detrimentis, imo cum luculentis intermissionibus plures per menses protrahi patiuntur raroque exitum ejus letiferum reddunt.

§. 8.

Visa reperta.

Cadaverum sectiones, ad Larrey tempora institutae modo pauca eaque manca saepeque repugnantia obtulerunt, vulgo enim singulae modo

¹⁾ Causae decursus acuti me iudice cernuntur: partim in habitu erethico Helvetiorum Gallico sanguine cretorum, partim in juvenili aetate, partim in efficacia climatis septentrionalis aerisque inflammationibus faventis.

partes indagabantur, quibus propter turbatos functiones nostalgiae sedem inesse putabant, utplurimum nonnisi pectoris viscera explorabantur, praetermissis cerebri et ventris infimi organis; causa cum effectu confundebatur, et quidquid nostalgiae per complicationes, cum aliis morbis additum erat, pro immediato ejus effectu habebatur. Larrey demum majori cum studio tres corporis cavitates examinavit et mutationibus notatu dignis hactenus incognitis, quales in cerebro exstant, multum lucis affudit. Observationes ejus circa homines plures nostalgia defunctos ex toto inter se respondent et sinceritatem evidentiamque disquisitionum extra dubitationis aleam ponunt. Larrey nempe in exemplis laudatis circa faciem anteriorem superiorem hemisphaeriorum cerebri inflammationem altius descendente, passim locis ulceratis variae magnitudinis, in ipsum substantiam corticalem penetrantibus intermixtam, tunicam arachnoideam duramque matrem pari rationi inflammatas, exsudationem lymphae plasticae, albumini similis, inter piam matrem et arachnoideam, cerebri substantiam emollitam, vasa expansa et sanguine atro liquido scatentia observavit; praeterea cerebrum non mediocriter rarefactum adeoque expansum fuit, ut minus cranii spatium ad peripheriam ejus neutiquam responderet. Hancce adauctam substantiae encephaloideae expansionem, seu excentricum massae augmentum, quod Larrey dicit, pro effectu erectilitatis (*erectilitéé*) cerebri habet, qualem post cerebri incitationem, animi pathematibus deprimentibus propriam, non modo in nostalgicis, verum etiam onaniae indulgentibus a se observatum esse dicit, quippe qui homines inter vitam doloris sensationem conquerentur, tanquam caput rumpi minetur, quod symptoma jam supra cum reliquis memoravimus. Cerebellum Larrey post nostalgiam simplicem idiopathicam haud mutatum reperit; idem vero in milite, qui onaniae maximae indulserat, et nos-

talgia perierat, alienatione partiali destructum apparuit; attamen ne hoc quidem in exemplo mutationes cerebri huic morbo propriae defuerunt.

Reufs in complicationibus nostalgiae cum febre nervosa ex parte phaenomena, Larrey effatis contraria, animadvertit; cerebrum sine praegressis inflammationis criteriis sanguine atro liquido oppletum apparuit, cerebrique substantia, paulo durior solito, cranii cavum non prorsus implevit, ab altera autem parte inter duram matrem et arachnoideam exsudatio lymphae plasticae non febris nervosae, sed nostalgiae propria, in conspectum prodiit. Si generatim post morbos acutos, quibus haud dubie febris nervosa adnumeranda est, substantia cerebri solidior et minor, major et mollior vero post chronicos, pathematibus animi deprimentibus inductos, deprehenditur, facile est intellectu, cur effectus febris nervosae celerius et luculentius sese prodere possint, quam nostalgiae chronicae cum ea complicatae.

Phaenomena, in cadaveribus duorum nostalgia defunctorum a Laugier et Deveaux (*Journal de Med. Chir. et Pharm. milit. Tom. 8. 1820. p. 179, u. Tom. 11. 1822. p. 284. Zeitschrift für d. Anthropol. von Nasse 2. Heft 1823. S. 498—504.*) reperta, quae secundum opinionem interpretis Heusingeri super morbi sedem aliquid lucis diffundunt, sententiae illi plane repugnant, siquidem utrumque exemplum, quod ex adjecta morbi historia patet, non simplicem nostalgiam, sed cum aliis morbis complicatam obtulerunt, ideoque phaenomena non solum diversa inter se, sed etiam Larrey observationibus contraria, exhibuerunt.

Barcon (*Observat. anat. n. 1.*) cerebri vasa atro sanguine turgentia vidit.

In pectoris cavo Larrey semper cor laxum flaccidum, parietes ejus expansos, attenuatos et sanguine venoso atro impletos reperit, licet Kreyzig (*Krankh. d. Herzens Thl. I. S. 122. u. 123.*) post diuturna animi pathemata cor idem ac Lar-

rey post nostalgiam invenerit haud raro tamen inflammationem, exsudationem lymphae plasticae aliasque fabricae mutationes observavit, e quibus inflammationem praecessisse colligere licuit. Quemadmodum vero pares effectus pares causas, diversi autem effectus causas diversas supponunt, ita et deprimentia animi pathemata modo alterutrum effectum supra nominatorum praestare valent, si ab omnibus fortuitis discedas, quae effectus diversos causis, ut videtur, paribus producunt. Fusior morbi expositio docebit, mutationes fabricae, a Larrey observatas, cum nostalgiae indole quam maxime conspirare et Soemmeringii (Kreysig *Krankh. d. Herzens Thl. 2. Abth. 1. S. 150.*) animadversiones, qui cor militum juniorum nostalgia extingtorum inflammatione correptum reperit, vix et ne vix quidem Larrey observationes refutare, cum res in facto positas, quarum causae diversissimae esse, quam minime autem ex nostalgia derivari possunt, nude narraverit.

Easdem mutationes, quas in corde, Larrey in pulmonibus detexit. Auenbrugger (inventum novum ex percussione thoracis humani ut signo obstruos interni pectoris morbos detegendi. Vienne 1761. pag. 44.) in cadaveribus nostalgicorum pleuram inflammata, crassam, pulmonibus adglutinata multisque locis suppuratione subacta deprehendit. Eadem Dr. Dittmer in equite cohortis praetorianae cataphractorum, nostalgia extincta, detexit.

Quemadmodum vero Auenbrugger tantummodo pulmones, quod minus aptum est, indagavit, ita ea, quae reperit, de natura ac sede nostalgiae nos certiores reddere nequeunt, quum morbi indoles ita constituta sit, ut non alius, nisi partium nominatarum cerebri inflammationes producere videatur, in quibus haud dubie ejus sedes collocanda est.

Patefacto ventris cavo, Larrey ventriculum et intestina aëre inflata, tunicam villosam sangui-

ne infarctam, sed verae inflammationis symptomatibus carentem deprehendit, eadem Percy. (Dictionn. des scienc. med. l. c. pag. 274.) observavit.

§. 9.

Causa proxima.

Caput de causa nostalgiae proxima, ut difficillimum minimumque operae expertum, plurimis scriptoribus, qui de hoc morbo exposuerunt, noli me tangere visum est. Pauci vero hanc materiam delibantes, vel exilia et vix memoratu digna protulerunt, vel ineptias et argutias expiscari studuerunt, quibus perversitatis et vanitatis nota erat impressa. Recentioris quidem aevi scriptores, refutantes theoremata et hypotheses antiquitus traditas, verioris adumbrationis viam sibi patefecerunt, sed irritis antiquiorum conaminibus deteriti, magis negando quam demonstrando profecerunt, minime enim id consecuti sunt, ut, falsis rejectis, vera detegerent. Quantacunque scilicet nuperiorum merita de revelandis erroribus existent, tamen emolumentum nonnisi negativum veritati contigit, omnisque deest trames, quo duce eam persequi et attingere possimus. Quatenus cognitioni nostrae, tempore spatioque circumfinitae suaeque ipsius indolis ignarae, contingere queat, veritatem, omnium rerum causam intimam, eruere, quae tanquam agens primitivum et invisibile omnium rerum scientiae limites longe superat, non difficile est cognitu. Veritas enim aliquid est subjectivum ideoque non magis inter objecta cognosci potest, quam natura nostra subjectiva, quippe quae extra temporis et spatii fines non potest fingi, quemadmodum objecta nostrae cogitandi agendique rationis non ipsam naturam subjectivam, sed ejus antithesin efficiunt. Quum igitur nosmet ipsos, tanquam cognoscendi et agen-

di principium, internoscere haud valeamus, multo minus phaenomena. extra nos posita, ad agendi ideam tanquam antithesin eorum invisibilem reducere et cognitionis nostrae objectum reddere possumus; vanae abstractionis formulae, quibus veritatis possibilitatem et probabilitatem concipimus, nondum ejus evidentiam nos docent. Hinc omnis opera in eo ponenda est, ut causam nostalgiae proximam ex phaenomenis oblatis a posteriori explicemus, quatenus illa phaenomena, quod gradum probabilitatis attinet, hunc explanationis modum tuentur meraeque speculationis aream plane excludunt.

Sententia satis divulgata, sed nescio ubi et a quonam proposita, nostalgiae cordis morbis interponendum esse, priusquam scopum praefixum longius persequamur, levi vituperio notanda est. Quantum cordis vitiorum ad gignenda animi pathemata deprimentia sit momentum, quantopere haec, ut ita dicam, inseparabiles illorum comites exhibeant, merumque sistant symptoma, neque causis manifestis externis neque repraesentationibus inductum, ideoque cum illis increscant et decrescant, per experientiam virorum spectatissimorum satis diremtum est. Quamquam propter summam animi pathematum deprimentium efficaciam si nostalgiae indolem consideramus, nullam dubitationem recipiat, cordis vitia animum ad causas occasionales nostalgiae opportuniorem reddere illisque perseverantibus morbum ad enormem gradum evehere posse, tamen alii morbi, uti hypochondria et hysteria, universim omnes affectiones systematis nervosi facultate pollent, animum ad nostalgiae propensioem reddendi. Num vero horum morborum efficacia ad producendam nostalgiae necessario requiritur? numne morbus desiderio alicujus rei distantis oboritur, nonne hac recuperata tollitur? nonne hi morbi, sublata nostalgia, naturam simplicem recipiunt, et quam parum commercii cum indole nostalgiae habeant,

luculenter testantur? imo numne nostalgia idiopathica sine corporis labe praegressa, aut simultanea, ex ipso animo procedit, nonne cordis vitia demum procedente morbo, tanquam ejus symptomata, evolvuntur, nonne cum eo increscunt, decrescunt atque tolluntur? num cadaverum sectiones ullum cordis morbum specificum evincere valent, qui mentis alienationem simulans, hanc ipsam symptomatibus suis interponere queat? nonne Larrey observationes post mortem nostalgicorum, plane conspirantes cum phaenomenis, quae inter vitam animadvertiebantur, evidenter probant, mutationes cordis non alias esse, ac reliquorum organorum vegetationi dicatorum et cerebri modo abalienationes aliquid specifici prae se gerere; nonne alia visa reperta naturae et phaenomenis nostalgiae adeo repugnant, ut nihil lucis nobis suppeditare possint? multo magis igitur, si Larrey observationis pensitamus, nostalgia, quod ejus palmarios et proximos effectus ad physicam corporis naturam attinet, pro morbo cerebri, quam cordis est habenda.

Quum argumentis propositis persuasum nobis habeamus, nostalgiam vix et ne vix quidem morbis cordis idiopathicis adnumerari posse, superest, ut commonstremus, morbum mentis idiopathicum eumque melancholiae speciem, subesse, id, quod in diagnosi jam affirmavimus.

Homo, gaudiis in patria captis, consortio et familiaritati parentum, fratrum, amicorum et commilitonum, consuetis occupationibus subductus, novisque vitae vicissitudinibus traditus, quae prioribus dissimiles, non modo non desiderabantur, sed etiam animae fastidium excitabant, vix fastidium superare valet, quum rerum mutatarum species non e diametro contraria sit ei, quam sibi finxit et opiniones praejudicatae tantum abest, ut edoceri eum patiantur, ut potius ejus inimicitiam invidiamque adaugeant. Aliena vivendi ratio, moresque alieni, diversitas confessionis cupidita-

tumque, repugnantia, characterum inter inquilinos et externos, haud minus symbolam suam conferunt, siquidem inquilini saepe externos odio persequendos autumant, aut saltem actionibus suis hancce suspicionem movent, exteri autem peritiae exilis gratia vera cum fictitiis commiscent omni-que agendi rationi inquilinorum maximo cum metu diffidunt. Quibus si vera calamitas, vitae otiosae taedium, functio officiorum vel incognitorum, vel ethicis principiis repugnantium, aut necessitas, disciplinae severae se submittendi, aut acerbo aliorum imperio obtemperandi, vel insuetum severitatis aut captivitatis jugum accedunt, nec aequi animi studium, nec onerum a providentia divina impositorum meditatio sortem aliquatenus tolerabilem reddere valent. Aegrotus igitur sibi fatisque suis imperandi impos, hisce gubernatum se videt, momentorum externorum imperium agnoscit nulloque adjutus fulcro, omnis arbitrii expers, necessitate externa coactus, animi vices mutat. Hinc sibi persuadet, immutabile illud, quod ipsi inest, momentorum externorum mutabilitatem subiisse, eversa destinatione primitiva eorum vanitati succubuisse et, libertatis felicitatisque jacturam huic persuasioni esse adstrictam. Memor felicitatis pristinae, suae juventuti concessae, ex qua ea tantum petere solebat, quorum usum momenta proxima largiri potuerunt, nunc desiderii potestate abreptus, illam sibi reconciliare gestit, non ignorans, in ea esse objectum, quod voluntatis arbitrio submittere et quo momentorum mutabilitatem cum aequabili animi tranquillitate gubernare possit. Amissam mentis spontaneitatem eo aegrius fert, quo longius hicce status provehitur; ex momentanea objecti desiderati inopia, quum in felicitatis locum calamitas successerit, summos animi cruciatus haurit. Non futuris confidit, sed modo praesentibus, quidquid enim praesentia ei subduxerunt, ab his tantum recipere potest. Quum per naturam ita constitu-

tum sit, ut quodlibet organon, vel principio quodam interno adjutum, ab inimicis mundi universi potentiis sese tueatur, vel eo principio interno privatum, injuriis illis succumbat, ita ut hominem patriae desiderio afflictum, principio eodem interno orbatum, praesentiaque non amplius animo amplectentem, nisi spei eventus responderit, nihil maneat, quam ut animae spontaneitas amissa corporis exitium inducat, quippe cujus salus sine illa existere nequit.

Indole nostalgiae hucusque generatim exposita, proximum est, ut eam speciatim, quoad singula symptomata, prolixius illustremus.

Quodsi aeger hominum auxilio adhuc confidit, vel prosperam sortis mutationem sperat si nondum omnis concupiscendi facultas extincta, neque spontaneitatis amissae sensus ad ultimum usque vestigium deletus est, praeteritorum memoria recreatus, praesentia non plane intolerabilia judicabit, et quae praesentia ei denegant, a futuris sperabit, vel pignore aliquo amoris et caritatis exornatus, imaginationis lusibus id vigoris vel blanditiarum impertiet, ut, quidquid invisae praesentia habent, oblivioni tradere possit. Quam primum vero omnis evanescit fiducia, quam in hominibus collocavit, auxilioque pluries denegato persuasio ei obtruditur, totum genus hominum sibi esse inimicum, quum singuli interdum desideriis suis aut re vera adversentur, aut saltem adversari videantur, odio, suspicione, diffidentia, timiditate et pusillanimitate conceptis, calamitatibusque obviam ire non audens, ad solitudinem refugit, ut memoriae solatia capiat et infestas praesentiae imagines effugiat. His ita constitutis, morbum celare et tam aliis, quam sibimet ipsi diffusus, fortunae arbitrio sese committere solet. Probe intelligens, officiorum neglectum sortem suam inimiciorem redditurum spemque extremam, quae desideriis explendis adhuc affulget, plane deleturum, majori cum studio se illis satisfacere simu-

lat. Quum vero iis obeundis summam sortis suae inimicitiam experiatur, ideoque patriae recordatio ad sublevandas calamitates eo magis necessaria ei sit, fieri non potest, quin officiorum neglectum committat, siquidem ambae res, sibi contrariae, inter se conciliari non possunt. Quodlibet vituperium tanto gravius eum offendat necesse est, quum amissa attentione omnisque culpaе immemor, negotiis sibi invisis quum maxime se satisfecisse persuasum habeat, partim e vituperio novam fortunae adversae injuriam deducat. Aegrotus nunc aucta desperatione fictoque corporis morbo, tanto magis sortis suae mutationem extorquere studebit, quanto magis reactio animi morbosa ad corpus et coenaesthesia alienatio, hoc modo inducta, ad fingendum morbum idemque medico persuadendum, eum compellunt; nimis autem animi morbo irretitus, omnibusque testibus ad confirmanda effata destitutus, modo imperfecta, imo contraria de corporis labe enarrabit ignarusque figmentorum, varietatem prodet. Propter hanc attentionis inopiam, qua fit, ut aegrotus inexpugnabili desiderii potentiae obtemperet, nullius rei habito respectu, querelis animi morbum revelat. Hic attentionis defectus eo gradu increcat necesse est, quo anima, ab insuperabilibus praesentiae insultationibus ad se ipsum se recipit, ut imaginationis lusibus ea obtineat, quae inimica praesentia ipsi denegat. Hinc anima tanto lubentius phantasiae ludibriis inter somnum indulget, inter quem sensuum feriatio omnes praesentiae injurias arcet, quanto magis coacta, ficta pro veris habere; felicitate perfrui sibi videtur, quae ante paucas horas longinqua, imo nullo pacto impetranda apparebat. Subitaneus hicce transitus a miseria inexpugnabili ad summam felicitatem, tantam animae ectasin efficit, ut somnia gestibus vocibusque revelata, nova afferant indicia. Quovis igitur irrita conamine, sortem laetio-
centem

cente desiderio objectorum dilectorum, abominatio fortunae adversae et mentis concupiscentiae prostratio ad summum evehitur fastigium, quacum sensuum cupiditates quoque abolentur. Hoc tempore, rarissime serius, ob crescentem animi spontaneitatis corporisque virium prostrationem evenire consuevit, ut irrita conamine, capta fuga calamitatibus se subducendi, in quo ultima spes posita fuit, aegri ex more ad suicidium compellantur. Desperatio ipsa tantum vigoris voluntati infirmæ impertit, ut hoc capiat consilium, manibusque vires subpeditat, ut opus funestum perpetrare possint. Minime vero hanc actionem automaticis interponendam esse censeo, quanquam Larrey hoc argumentis non sat evidentibus comprobare studet. Neque enim bruta suicidium committunt, neque homines tanto torpore functionum cerebralium correpti, ut objectum et subiectum distinguere nequeant. Si quis mania, aut deliriis agitur, manum sibi infert violentam, scopum aliquem persequitur, objectumque a subiecto distinguit, licet pravam necessitudinem inter utrumque statuatur. Quemadmodum cerebri actio consequendo desiderii objecto occupata, tantundem incitabilitatis consumit, quantum systemati ganglioso per antagonismum subducit, quo fit, ut hac invalescente cerebri actione in apathiam et torporem incidat, imo reactiones deprimentes animæ, sortis pondere penitus subactæ, ad resarciendas actiones sublimiores cerebri tanquam morbosam temperiem eo facilius in se per antagonismum suscipiat, quo magis in hoc, velut cerebri antagonista, libertas necessitati subijuncta est, non difficile est, ex hac corporis indole, animæ consentanea, ratiocinari, cur anima, attentione in corpus privata, coenaestheseos instinctum non modo non sentiat, sed etiam amisso spontaneitatis usu, conservationi corporis frustraneæ repugnet. Cum prostrationem mentis concupiscentiæ etiam labes cupiditatum sensuum necessario sequatur, illa suam

ipsius defectionem mediate in organis, motui arbitrario dicatis, siquidem cerebri efficacia circa haec instrumenta debilitata est, motuum inertia, gressu languido etc. expromat, necesse est. Eadem actio depressa musculorum arbitrariorum infirmitatis sensationem causatur, cuius musculorum motui succedentem et in vera animi deliquia transeuntem, quo magis ab aegroti desideriis abhorret. Hinc incrementum actione organorum centralium, proprie cerebri, decrementum vitae partium periphericarum accedit. Simultanea sensibilitatis prostratio in organis periphericis incitabilitatis manifestationem restringit, siquidem cerebrum exaltatae actionis causa non modo cordi partem sensibilitates aufert, sed etiam anima, voluntate destituta, ope cerebri ad cor, tanquam interpretem voluntatis actionum in systemate musculari, deprimendo reagit, quibus accidit, ut non solum minus sensibilitatis, sed etiam propter vim contractivam debilitatam cordis sinistri, minus sanguinis arteriosi partibus periphericis advehatur. Hoc ex fonte turgoris vitalis diminutio et temperiei decrementum in corporis circuitu profluunt. Quomodo, expedito musculorum et voluntatis imperio secretiones et excretiones ita peragi possunt, ut materiae excrementitiae, validae assimilationi submissae ideoque organismo alienae, dejiciantur, ita nostalgia ob exhaustam musculorum actionem contraria phaenomena offert. Quum enim anima impigra vitam cerebri inter vigiliam fortunae adversae injuriis, nec non inter somnum gratis phantasiae ludibriis perpetuae exaltationi submittat, irritabilitatis et reproductionis organa per systema gangliosum nonnisi deprimentes animae reactionis experiantur et functiones eorum eo modo infringantur, quo cerebri actio intensive et extensive augetur, anima non solum in systemate irritabili debilitate (actione cordis vasorum et musculorum) propter spontaneitatis jacturam hujus vehiculum physicum despondet, sed multo

minus illo mediante ad receptivitatem labefactam organorum reproductionis efficaciam exserere, minimeque instrumenta secretionis et excretionis ita concitare valet, ut materiae in organis centralibus decompositae eliminantur.

Quo modo enim vita sensifera, augescentibus reactionibus deprimentibus, ad reproductivam et irritabilem ab hac dissociatur, eamque paulatim exuit, ita haec, quemadmodum anima fortunae adversae sollicitationibus subigitur, magis magisque noxis externis obruitur propterea a vitae sublimioris consiliis sensim prorsus alienatur, donec tandem, a vitae centro plane divulsa, et huic basin existentiae et sibi usum primitivum subripiens, simul cum hac in mortem feratur.

Proinde etiam instrumenta secretoria et excretoria, vitae reproductivae dicata, imperio vitae sensiferae eo magis carent, quo magis externis injuriis succumbunt, aucta igitur ad has opportunitate, sublimioris organismi efficaciam minus recipiunt, propter nimiam debilitatem ea, quae ab illa vere decomposita sunt, minus ad excretionem idonea facere et debilitatae reactionis gratia reapse excernere valent, quo magis, potentiis externis arcendis imparia, multa recipere coguntur, quae organismo non homogenea advehere possunt.

Ex his alienationes processuum assimilationis et desassimilationis nascantur necesse est, quae in systemate vasorum capillarium, agone actionis assimilandi et desassimilandi, quo organismus utrumque processum compensare studet, reactionibus subinflammatoriis sese manifestant. Hinc auctae sanguinis congestiones ad omnia organa, praesertim secretoria et excretoria, in quibus assimilationis et desassimilationis processus maximo cum vigore eveniunt. Hinc cutis siccitas, momentaneum temperiei ejus augmentum, frequentia pulsum intercurrentes, cum motibus febrilibus, reactione organorum centralium, cordis et cerebri, ad exaltatam functionem vasorum ca-

pillarium, hinc propter inflammatoriam affectionem systematis capillaris musculorum, tendinum et ligamentorum et propter nervorum actionem simul excitatam sensus dedolationis, dolori rheumatico simillimus; hinc spasmi ventriculi, ex labe subinflammatoria tunicae mucosae hujus visceris, vomitusque periodicus inde oriundus; hinc, praegressa diminutione sensibilitatis et irritabilitatis tubi alimentarii, motu peristaltico retardato et imminuta muci secretionem, faecum parcarum et durarum dejectio.

Quum vero irritabilitas in organo centrali, nimirum corde, nimis prostrata, sensibilitas autem per exaltatam cerebri actionem huic nimis adstricta sit, natura solius systematis capillaris auxilio sine imperio et subsidio organorum centralium respondentium processum assimilationis et desassimilationis compensare non valet. Systema potius capillare irritis conatibus exhauriatur, in torporem conjiciatur et omnia symptomata, quae cum iis juncta fuerunt, evanescant necesse est. Impos enim est, sanguinem arteriosum decompositum ad secretionem et excretionem adaptandi contactumque absorbendo magnam partem eorum, quae excrementorum more evacuari debent, in corpus revehendi, quo fit, ut venae arteriis imparent. Hoc ultimum organismi sublimioris vanum conamen est, inferiorem sibi subjiciendi, imperioque potentiarum deleteriarum se subducendi, haec ultima organorum centralium reactio frustranea, ad partes periphericas ministeriis suis rursus adaptandas. Organismus igitur sublimior plane imperio inferioris, sicut hic potentiarum externarum ditioni, submittitur, et quemadmodum vita in partibus periphericis prorsus est extincta, ita paulatim in centralibus exstinguitur.

Primo cor dextrum, cujus sensibilitas diminuta fibrarumque contractilitas relaxata est, sanguinis venosi impetum arcendi facultatem perdit, quo fit, ut impleatur eamque sensationem exci-

tet, quam anima sub anxietatis specie repraesentat. Incassum anima anxietatem exuere et spontaneitatis amissae memoriam fugare conabitur, quum, calamitatibus externis oppressa, reactionibus inimicis ad corpus, praesertim ad cor, inde profluentibus, non magis imperare valeat, quam imbecillitatis internae gratia suam ipsius sortem gubernare possit.

Quemadmodum diaphragma aliique muscoli, respirationis officio dicati, ob labefactam irritabilitatem haud efficere valent, ut thorax rite amplificetur, pulmonibusque largiorem expansionem concedat et cor majorem sanguinis venosi copiam in pulmones effundat, ita pulmones, aequae ac cor irritabilitate privati, vanis musculorum conaminibus obtemperare nequeunt. Inspirationem tardam, laboriosam et oscitantem ab aegroto anxietatis cordis coercendae causa impetu sanguinis versus pulmones accito tentatam propter expansionem effectam, quae vires pulmonum et musculorum longe superat et propter cordis inhabilitatem, pulmones justa sanguinis copia replendi, celerior eorum collapsus excipiat necesse est, qui expirationi suspiriosae nuptus, non solum debilitatam pulmonum functionem testatur, sed etiam animae, eapropter solatio carentis, symbolum exhibet, non solum, quod voluntatis imperium circa illa organa infractum est, sed etiam animae anxietas exaugeri debet, quamdiu corporis angorem devincere non valet, siquidem hic corporis angor mortis propinquae periculum praesagit et animam ultima spe privat, quam adhuc a futuris cupide petit. Quo magis, augescentibus vitae sensiferae reactionibus deprimentibus, subductaque irritabilitate vires vitales pulmonum, cordis et musculorum respirationi praefectorum labefiunt, eo breviores inspirationes, longiores expirationes evadunt, eo minus cor relaxatum sanguinem venosum evacuare et impetui ejus reluctari valet, sed ab eo, increscente anxietate, magis extenditur simulque

animae affectio exaltatur et aegrotus, summa anxietate pressus, irritis per intervalla inspirationibus profundis sibi succurrere studet. Demum vero neque arteria pulmonalis, neque cor dextrum sanguinem venosum capit ejusque copia adeo accrescit, ut vena cava ascendens venaeque minores, in eam hiantes, ut vena portarum, in quibus aliter ac in vena cava descendente sanguinis unda gravitatis legibus maxime paret, immenso sanguine venoso turgeant tantamque plethoram abdominalem efficiant, quod reagendo ad systema gangliosum labefactum praecordiorum anxietatem inducit, itaque aegrum ad majorem adigit desperationem, quum inops auxiliorum arbitrariorum, huic anxietati occurrendi, prorsus ei obsequi cogatur, mortisque propinquitas et omnis spei abolitio, propter hanc vitae vegetativae labem, tanto evidentius animae repraesententur.

Quod cor attinet, quum sensibilitas ejus et irritabilitas jam ineunte morbo attenuatae animadvertantur, pulsus tardi lentique, quamvis ab initio non prorsus exhausti, appareant, serius vero incrementum sanguinis impetu et augescente fibrarum relaxatione systole cordis hebescat, necesse est, donec, differentia inter systolen diastolen sensibus vix observabili, cor per momenta haesitare videatur, praecipue post animi deliquia haud raro irruentia, vel ex immodica musculorum contentione, vel animi pathematibus, subito illabentibus, coorta. Haud minus cor effoetum et relaxatum omnium incitamentorum procedente morbo patientius redditur, inter initia quidem pulsibus turbulentis, irregularibus celeriterque collabentibus, quibus debilitas systematis irritabilis augetur, reactionem manifestat.

Vasa, hebefacta cordis reactione parum adjuncta, arteriarum parietes contractilitate sua privati, relaxati, earumque lumen sanguine, vix vitali, parum repletum et collabens, pulsum modo tardum, mollem, parvum, inanem, compressu faci-

lem, proferre valent, qui praegressis causis excitantibus, pariter cor ac pulsum offendentibus, cum ictibus irregularibus acceleratis, aut praemissis contentionibus deprimentibus et exhaustantibus systematis irritabilis, cum intermissione, vel denique accedente summa imbecillitate, cum cessatione perfecta prodit.

Ratione sanguinis habita, venosus morbo diutius protracto indolem pejorem acquirat, et invalescente infirmitate functionis pulmonum mutationi in arteriosum inhabilior evadat, et quantitatem arteriosi, quippe quae diminuitur, magis magisque superet necesse est, quum prostrata contractilitate cordis dextri minus sanguinis venosi ad novam mutationem pulmonibus advehatur, quam arteriosus in venosum organorum actione antea transmutatus est. Quum neque sanguinis arteriosi copia imminuta indolesque depravata, neque pabulum ei advectum sufficiat, ad alendam flammam vitae sensiferae, organismus hancce flammam impensis systematis irritabilis quam diutissime fovere nititur. Absorptione adipis mucique incrementum musculi voluntarii resorptionis processui submituntur, quorum conservatio amissa animi spontaneitate ad organismi consilia pertinere non potest. E contrario organismus hoc systema, a se quasi alienatum, aucto resorptionis processu sibi assimilare studet, ut e materia fibrosa, in hoc systemate summum perfectionis gradum adeptam, lympham plasticam obtineatur ad sanguinem venosum corrigendum, vivificandum mutationique in sanguinem arteriosum et generationi materiae fibrosae largioris meliorisque aptiorem reddendum. Quum vero efficacia deprimens systematis cerebri circa omnes partes solidas, praesertim circa fibras musculorum voluntariorum, actionem vitalem harum partium nimis debilitaverit, illud organismi conamen, sanguinem corrigendi, exigui modo momenti esse potest. Actio enim vitalis et nutritio solidarum partium ob debilitantem ce-

rebri influxum, nec non ob assimilationem sanguinis pravi, magis magisque labefiat oportet.

Praecipue in reproductionis foco, abdomine, quod mediante systemate ganglioso per antagonismum maxime efficaciam deprimentem cerebri patitur, processus decompositionis materialium animalium orditur, multo magis, quum systema venosum in abdomine, arterioso jam in statu naturali praestans, potissimum hoc in morbo praedominium sibi vindicet. Venositatis praedominium ante omnia in succo gastrico, multum gasis carbonici generando, quod aeger ructibus frequentibus emoliri tentat, se manifestabit. Succus gastricus corruptus, digestioni inhabilis, ad relaxatos ventriculi parietes et debilitatos nervos gangliosos reagens, excitata appletionis et sacietatis sensatione, ciborum fastidium efficiet, quibus phaenomenis, cum plethora venosa increseat flatusque sursum et deorsum turgescant, hypochondriorum intumescencia et tendor superveniant necesse est. Chymus vitiosus, vitioso succo gastrico paratus, multo minus ope bilis et succi pancreatici corrupti in chylum idoneum partesque excrementitias segregabitur. Vasa glandulaeque lymphaticae, item morbosae, chylum recipiunt, instaurando sanguini nequaquam aptum, quibus evenit, ut perfecta humorum demixtio exoriatur processusque decompositionis, in visceribus ventris infimi orsus, cum reliquis organis vegetationi et irritabilitati consecratis communicetur.

Examinatis symptomatibus, quae anima reagendo ad corpus in organis inferioris dignitatis excitat, demonstrata ratione, qua fieri et deinceps se excipere debeant, et dilucidatis animae affectionibus, quae reactione directa organismi aegrotantis subnascantur, superest, ut longius progressuri mutationes vitae sensiferae simultaneas, ex organo affecto respondente immediate prodeuntes animaeque alienationes his intime adjunctas, eruere conemur.

Ut morbus proprietatem suam obtineat indolemque per totum decursam tueatur, organon aliquod sibi vindicet necesse est, in quo focum ponat. Hanc ob rem in encephalo, nominatim faciei anteriori hemisphaeriorum cerebri, quibus locis Gall organon inductionis et reflexionis assignavit, et in quibus Larrey plus semel inflammationis penitioris vestigia reperit, tanquam sede nostalgiae probabili, actionem morbosam maxime intendi oportet. Quemadmodum, increscente desiderio rei dilectae, actio partium cerebri dictarum intenditur, quippe quibus reflexio morbosa insidet, ita etiam systema gangliosum actuositate sua orbari et deprimentia animae incitamenta recipere oportet, cum ex argumentis jam supra dilucidatis anima in hoc ipso systemate organon correspondens invenisse sibi videatur, in quo ea deponat, calamitates irruentes quam diutissime a se alienas putet, reflexionum sublimiorum organon diutius sibi servet. Organismus reactiones deprimentes cerebri ad systema gangliosum ex hoc submovere non valet, quum, prostrata animae spontaneitate, organa, voluntatis imperium exigentia, sibi subjicere nequeat; hinc sustentata cerebri functione altiori, cui tanquam centro vita innititur, suam ipsius vitam alere studet. Hunc scopum eo consequitur, quod non solum sensibilitatem, cujus conductio ad organa irritabilitatis est cohibita, cerebro magis adstringit, sed etiam irritabilitatem, quae ob prostratam organorum voluntatis actionem consumi non potest in cerebro exaltat. Ex his liquet, uti sequentia docebunt, quemadmodum intenta cerebri actio in inflammationem transire debeat, ejusque effectus in cadaveribus appareant, reliqua organa, reproductioni et irritabilitati praefecta, partim ob detrectatam incitabilitatem, partim ob deprimentes cerebri reactiones ad ea, post mortem inanitionis vestigia, nempe laxitatem et flacciditatem parenchymatis offerre debere.

Ineunte morbo, quo commercium inter vitam sensiferam et vegetationem nondum interceptum est, sed actio reciproca inter utrumque perstat, cerebroque propter cordis et pulmonum functionem non nimis debilitatam et humorum decompositionem sanguinisque carbonisationem nondum plus nimio adauctam, sat sanguinis puri arteriosi advehitur, sanguis, antea in cerebro decompositus, per venas facile in dextrum cor effunditur, et ob vividam voluntatis actionem nondum facultas deficit, sensibilitatem ad organa irritabilitatis derivandi: actio cerebri exaltata nihil aliud indicat, nisi frequentiam pulsum, turgentiam fibrarum cum adaucta sanguinis congestionem. Sin vincula inter vitam sensiferam et vegetativam magis magisque relaxantur, actioque reciproca labare incipit, si cordis et pulmonum functio gravius pessumdatur, si sanguis parum oxydatus et azoticus encephalo subgeritur, si cordis ad recipiendum sanguinem venosum opportunitas minuitur, si conductio sensibilitatis ad systema irritabile et musculare, ob extinctam fere animae spontaneitatem, paene ex toto sublata est cerebri actio adaucta dinamica amplius persistere nequit.

Encephalum simultates, quas per actionem hancce exaltatam organismus inferior reagendo cum eo communicat, ope ejus, abs quo magis magisque alienatur, compensare non potest. Cerebrum non amplius merae sensibilitati consecratum, processibus vegetativis, in se ipso evenientibus, in statu naturali autem alibi peragendis, praeficitur, in organon secretorium et excretorium mutatur, sanguinis congestiones activae augentur et in foco morbi, proxime quidem in partibus huic correspondentibus, durae matris inflammationem excitat, quae magis exulta, ex adaucta temperie verticis et frontis ex rheumatica oculi inflammatione, quacum larga lacrymarum profusio actionem cerebri intentam per momenta hebetat,

corporisque debilitata reactio simul animi dolorem demulcet, intelligi potest.

Etiam si cerebrum inter initia stimulum inflammatorium a se ipso arceat et involucra sua tantummodo subigi patiatur, novissime tamen similitates augescentes non amplius inflammatoria reactione externa compensare valebit. Hinc tunicae cerebri, quae inflammationem per exsudationem lymphae plasticae judicari non sinunt, reactione novum stimulum inflammatorium ad parenchyma cerebri exercebunt. Cerebrum, contra stimulum illum fortiter reagens, dolorem capitis, a Larrey descriptum, per totum calvariae ambitum producit, tanquam suturae ejus divelli minentur. Sub his cerebri reactionibus mox somnia, ineunte morbo tantum vivida, in deliria febrilia abibunt, inter quae sensorium depressum sensuum prope feriantium impressiones obiter modo percipit et phantasiae imagines neque corrigere, neque infringere potest. Grata vero phantasiae ludibria in deliriis plus vigoris quam in somniis concipiunt, itaque illa majori infallibilitate animae attentionem valentius his irretiunt. Invalescente ergo animae ectasi, cerebri functio adeo exaltatur et incitabilitatis tanta moles in eo accumulatur, ut, excusso cerebri imperio, in sensus musculosque arbitrarios, imaginatione excitatos, proruat, unoque impetu animam in externarum rerum potestatem detrudat. Non modo cerebrum excitationis animae phantasmatis incassum exhaustur, sed, quum anima figmentis repente subripiatur et terrore quasi resolvatur, functio illius aequae ac hujus fere sublata apparet. E gratis fallaciis in contrarias partes ablata anima non cum solito vigore desiderii sui objecto indulgere valet, ut jucunda ejus memoria maximae calamitatis sensatio demulceatur. Antagonismo inter cerebrum et reliquum organismum fere penitus sublato, cerebrique vi vitali prostrata, anima imperium inferioris organismi in sublimiorem facile agnoscit, pro-

beque intelligit, functionibus prope exhaustis illius, quoque hujus mortem haud procul abesse. Hac suprema corporis animique inanitione inexpugnabili mortis periculo irretita, cui nil propius est morte ipsa, non modo anima omnis spei solatio privata, de recuperanda corporis salute desperat, sed etiam quamcunque futurae felicitatis speciem subito deletam existimat. Hoc scilicet illud est tempus, quo anima, omnia perditura et ad desperationem redacta, morbum in se reconditum, vel incognitum, vel perperam judicatum, cuivis obvio seu familiaris sit, seu peregrinus, seu benevolus seu malevolus, revelat, ejusque auxilium implorat. Sin vota ejus non exaudiuntur, imo vero eluduntur, supplicium de se corporeque latum esse existimat. Cerebrum ob prostratam systematis gangliosi functionem ultimum huncce impetum, vitam animae evertentem, in se solum recipit adeoque infringitur, ut reactio ejus ad vegetationem debileque commercium, quod cum illa ei intercessit, plane tollatur. Sic ultimo privata vinculo, quod exegit, ut suam ipsorum totiusque organismi conservationem tuerentur, vegetationis organa, nullum fere reactionis vivae vestigium exhibentia, decompositionis processui primum succumbunt. Partes solidae, fluidis vitaeque inimicis assimilandis majoremque ad vitae gradum evehendis impares, nimis vero exhaustae, quam ut decomposita desassimilationi, imo excretioni adaptent, processui reconstructionis in liquida prorsus submittuntur. Fluidae autem partes, liquefactis solidis medium amittentes, quo ad vitae consilia accommodari poterant, destructionem moliuntur, organismum ad eum gradum detrudentes, quo vita persistere nequeat. Tametsi organismus excitatis secretionibus excretionibusque profusis materias illas heterogeneas ad vitam aliquamdiu sustinendam eliminare studeat, quae retentae mortem subitaneum inferrent, tamen conamina ejus irrita, febris hecticae speciem induta, mor-

tem inevitabilem properent necesse est, quum non modo secreta et excreta, parum elaborata, multum materiei alibilis contineant, sed etiam corpus viribus careat, quibus opus est ad instauranda ea, quae partibus solidis demta sunt. His explicari posse videtur, cur anima, nutrimenta solida antea perhorrescens, fluida vero quandoque appetens, liquida nunc fastidiat, solida non aversetur. Organismus enim jam in stadio secundo haud mediocri alienatione partium fluidarum, praesertim succi gastrici et bilis, prostrationeque ingenti vigoris vitalis partium solidarum, uti tunicarum et nervorum ventriculi, virium defectum et inhabilitatem perspexit, nutrimenta solida concoctu difficiliora sine sui damno assimilandi ideoque liquida digesta facilia secreta et excretiones corrigentia praetulit. In tertio morbi stadio, quo augescente partium solidarum torpore inhabilitas, homogenea producendi, ad altiore gradum evehitur, ob decrescentem sensorii receptivitatem, fastidium solidorum in apathiam abeat, vice versa autem pristina fluidorum appetentia in eorum fastidium convertatur necesse est, quum organismus, eo enitens, ut febre hectica partium solidarum colliquescentiam quam diutissime arceat, propagationemque ad cerebrum inprimis prohibeat, consiliis suis adversaretur, si fluida appeteret. Si verum est, quod Larrey affirmat, aegrotos praeter ceteris humores limpidos aversari psychica magis quam physica ratione explicandum videtur, scilicet eo, quod aegroti conspecta corporis sui foeda effigie semet ipsos perhorrescere incipiunt. Quod colliquationes deinceps subsequentes attinet, primum iis in organis apparent, quae infimum reproductionis gradum tenent, materias parum elaboratas secernunt, quibus, etsi largius effusis, corporis vita aliquamdiu sustentari potest, et voluntatis imperio prorsus carent. Hinc sudores profusi omnium primi prorumpunt. Quodsi autem anima, cerebri vita magis magisque restricta, ab

organismi commercio solvitur, voluntatis imperium non amplius in eum exserere valet, quapropter excretiones, arbitrio hucusque parentes, v. g. alvi urinaeque, invita anima succedunt. Quum aegrotus ingente torpore functionum cerebri, sensuum et coenaestheseos stupore, rerum externarum corporisque proprii cognitione fere careat et fatuitate subactus modo objecti desiderati memoriam, tanquam consuetudinem, alat, illud accidit, ut colliquationes, postquam reproductionis organa emensae sunt, cerebrum ipsum petant; licet vero colliquationes in systematibus ignobilioribus jam coeperint inflammatioque ad substantiam corticalem porrecta sit, tamen ob integritatem substantiae cerebri, in qua adhuc summa vitae organicae viget, exitus in valetudinem contingere potest, si aegrotus votorum suorum compos redditur. Quemadmodum processus colliquationis reactione cerebri ad inferiora organa in his orditur, omniaque systemata emensus, novissime ipsum cerebrum offendit, ita etiam redeunte valetudine sanatio inde a cerebro procedit brevique tempore systemata inferiora ad normam reducit, ea quidem celeritate, ut magis virium subpressionem, quum consumptionem adfuisse existimes. Quae quamvis de functionibus vitae sensiferae, minime tamen de iis vitae irritabilis et reproductivae valent. Quum mentis functiones quasi cum fulminis impetu integritatem recuperent, processus destructivus centripetalis quam citissime in centrifugum vertatur, colliquescentia organorum inferiorum valida reactione cerebri, vitae consilia iterum curantis, subito sistatur, animi hilaritas voluntatis energia, concupiscendi facultas, turgescentia, calor rubor partium periphericarum, nec non vigor actionum muscularium celeriter revertant, sane ratiocinari licet, aliquantum incitabilitatis in systemate sensibili accumulatum exstare, qua deficiente, metamorphosis illa rapida evenire nequiverit. Quo modo autem incitabilitas in ce-

rebro potuit vinciri, et usque ad momentum supremum rediturae valetudinis corporis animaeque reservari, nisi organa inferiora irritabilitatis et reproductionis deprimerentur, actio eorum organica et incitatio infringeretur, eoque incitabilitatis derivatio praepediretur. Sane igitur cum redeuntibus a cerebro reactionibus systematis irritabilis, etiam reproductionis vices, nempe secretionis et excretionis, quatenus ab illis actionibus dependent, ad normam reverti processusque assimilationis et desassimilationis aequilibrium subire queunt. Quidquid vita reproductiva et irritabilis, consumpta materie viribusque damniferisque animae effectibus, vel directe vel indirecte perdidit, modo sensim sensimque, etiamsi celerius, quam amisit, ob velociorem salutis animae reditum, sibi reconciliare valet. Si vero, desideriis aegroti non expletis, colliquationis processus ad cerebrum protenditur, qui petechiis teste Sauvages et Verhowitz in superficie orientibus extrinsecus reflectitur, id est, si inflammatio magnae partis hemisphaeriorum incepta in ulcerationem abit, simul etiam fibra cerebri nimis irritata et expansa propterque sublatum antagonismum inter arterias ac venas, siquidem arteriositas procumbit, venositas maxime viget, ad nullam vitae actionem amplius idonea, plane prosternitur, animaque, omnibus organismi vinculis soluta et ultimo suspirio patriae dilectissimae desiderium testata, aufugit.

Quodsi vero inter summam animae apathiam quandoque stimulus antagonisticus systematis gangliosi vitam ejus labefactam resuscitat et vitam cerebri sensiferam ita extinguit, ut hoc viscus modo vitam vegetativam inter reliqua organa degat, fieri non potest, quin aegrotus, animae affectione oblivioni tradita, non protinus in mortem, sed in fatuitatem conjiciatur.

§. 10.

Causae remotae.

Quemadmodum omnium morborum ita et nostalgiae causae remotae in disponentes et in occasionales dispescuntur.

a) *Causae disponentes.*

Arduum est, causas disponentes copiosissimas succinctis verbis ita enumerare, ut conditiones fortuitae praetermittantur, quibuscum junctae occurrere solent, et a quibus, si penitus dispicias, segregari nequeunt, quum iisdem vario modo temperentur.

Sexus, aetas, temperamentum, dispositio ad morbos quosdam corporis animaeve, morbi ipsi, ingenii cultus, qualis gentibus nonnullis, ordinibus, pro diversa morum et vitae ratione, consuetudine, confessione, sentiendi agendique norma etc. proprius est, non in genere quidem diathesin ad nostalgiam sistunt, quippe quae diversissimis hisce conditionibus semper eadem est, illisque neque offenditur neque fovetur, in specie vero dispositio, rebus illis accidentalibus nupta, multifarias mutationes experitur, quae, si morbus occurrat, singularibus in exemplis eos decursus et phaenomenorum diversitatem inducunt, ut respectu earum omisso, neque diagnosis, neque medela contingere possit.

Semper vero necesse est, momenta essentialia dispositionis, ad hunc morbum facientia, breviter enarrentur, priusquam ad specialia progrediamur, quo melius partim uno obtuitu ea comprehendamus, partim, si singulatim nobis offeruntur, agnoscamus et ab accidentalibus distinguamus.

Haec momenta ad animum proxime spectant eique rationem sufficientem debent.

Aucta animae receptivitas, diminuta spontaneitas,

neitas, exigua animae facultas, res sibi repraesentandi experientiam superantes, vis exilis ratiocinandi et combinandi, qua fit, ut modo ea appetantur, quae traditio et consuetudo quasi necessaria effecerunt sensuumque cognitioni subjece-
runt; hinc animus, omnibus iis contentus, quae sola patria, incognitis alienis, suppeditat; notio felicitatis maxime restricta, quae ut sibi satisfiat, modo ea desiderat, quae a cupiditatibus proxime ab-
sunt, ideoque recusari nequeunt; nimia vitae familiaris gratia, cum omnium peregrinorum odio et imperitia; spes felicitatis apud externos impetrandae elusa, animi timiditas et temperamentum melancholicum; nimia morum strenuitas, anxia religionis cura; animi pervicacia, meliori persuasioni cedere nescia; praegrandis voluntatis infirmitas, lauto vitae genere rebusque secundis inducta.

Ut demonstremus, quo modo haec momenta disponentia variis rebus temperentur, primum gentes consideremus ad nostalgiam maxime opportunas. Inter has eae fere epidemica nostalgia conflictantur, quarum ingenii cultus mentisque evolutio aliis longe inferiores sunt, et quarum cognitio eruditioque per totam vitam vix infantiae periodum excedit. Eas potissimum gentes innuo, quae ad terras steriles relegatae, summo cum studio vix ea obtinere valent, ut vitam miseram per aliquot decennia trahant, ut Caffri, Groenlandei, Lappones, incolae terrae del Fuego nec mutuo dantes, neque accipientes, a mercatu aliorumque populorum commercio plane exclusae, vix gentem praeter se existere suspicantur. Nequaquam illae gentes sibi miserae inopesque videntur, licet nobis, vitae luxuriosae assuefactis, miserrimae apparerent, si in eorum loca nos translatos fingamus. Inscitia omnium eorum, quae sensibus non cognoscuntur, inscitia morum, rituum et vivendi rationis aliorum populorum, desiderium modo eorum, quorum usus iis denegari

nequit, efficere solent, ut, spe nunquam delusa, sese nunquam inopes existiment, licet vere felices se non sentiant, quum contrarium neque meditentur, neque experiantur. Quo magis autem felicitatem antea non cognitam, in patria haustam, persentiscunt, si apud exteros, rerum non desideratarum incitamentis traditae, calamitates patiuntur, eo magis desiderium augescens, non expletum, nostalgiam atrocissimam pariet, quae vix aliis conditionibus funestior proferri potuerit; saepius isti homines cum vitae discrimine terram peregrinam, aliis gratissimam, relinquunt, ad patriam redeunt sterilem et egenam, quae sola felicitatem iis pollicetur. Lappones (Blumenbach) ad Daniam delati, conscensis exiguis cymbis, aequoris fluctibus sese committere mauerunt, quam diutius inter exteros, sibi invisos, degere.

Saepe modo officiorum studium peregrinas regiones iis paulo amiciores reddere videtur, illo autem amisso, patriae desiderium statim recurrit. Hic patriae amor (Blumenbach et Zangerl) Laponem fortem, qui dum Gustavo Adolpho strenue pugnavit et equitum centurionis gradum obtinuit, ad populares redire iussit, ut inter hos potius et machlides fati defungeretur, quam in proelio mortem oppeteret.

Verum alii quoque populi, regiones amoenas fertilesque incolentes, qui terrae situ et indole, laboribus opificiis, legibus, sentiendi ratione et cultu ab exterorum consuetudine et commercio partim arcentur partim consulto abstinent, non minus saepe antea dictis, nostalgiae succumbunt. Huc omnes regionum montosarum incolae, uti Helvetii, Tyroli, Scoti montani, praesertim ii pertinent, qui inter ipsos montes vitam degentes, agriculturae et gregibus operam impendunt.

Inter Helvetios Appencelli catholici, ad melancholiam proni, modo agriculturae pecorisque

curam habentes, ob montes undique exsurgentes raro viatoribus frequentati, et nunquam peregrinantes, saepe gravissima nostalgia afficiuntur, si negotiorum tractandorum gratia per aliquot dies reliquos pagos adeunt (Blumenbach). Glari autem incolae hilares et mercaturae dediti, magis extra quam intra patrios fines vitam agentes et lucri faciendi gratia terras remotissimas saepe petentes, in quibus haud raro, nunquam redituri, sedes ponunt, Blumenbachio teste nostalgiae plane ignari sunt.

Haller (*deut. Encycl.* 15. *B. u.* Diction: des scienc. med. I. c.) et alii auctores Helvetiorum opportunitatem ad nostalgiam praesertim a vita eorum familiari, patriarchale seculum imitante, qua fiat, ut familiarum maxime propinquarum liberi matrimonia ineant, nec non a superbia, qua reipublicae suae libertatem prosequantur, derivat. Altera potissimum causa, institutiones moresque aliorum populorum, tantam eorum indignationem et invidiam excitat, ut praeconceptis opinionibus meliora haud agnoscentes, ubicunque terrarum commorentur, atrocissima nostalgia subiguntur. Non solum in agro, verum etiam in urbibus rerum peregrinarum inscitiae eo succurritur, quod ante triginta circiter annos nemo exterorum civitate donabatur, nostris vero temporibus modo is civitate donatus auctoritate et benevolentia exornatur, qui indigenis prorsus parem se gessit. Patriae amor Helvetiorum non mediocriter eo augetur, quod multi, naturae sublimioris amoenitates captaturi, has terras invisunt, iisque immorantur, quod multi indigenarum, relicta patria vel militiae satisfaciendum, vel aliis officiis detentorum, nostalgia coacti, patrios lares repetebant et quidquid laudis exteris detrectare poterant, detrectabant, imo, qui collectis divitiis laetiori sorte apud externos fructi erant, non potuerunt, quin vitam in patria finituri, redirent.

Blumenbachio, qui dispositionem Helveti-

orum ad nostalgiam partim a memoria regionum alpinarum et morum simplicitate repetendam censet, non plane adstipulor, quoniam hae causae longe inferiores sunt iis, quas supra exposui.

Multo minus autem sententiae Scheuchzeri et Hoferi suffragor, qui Helvetios eam ob causam nostalgia subigi contendunt, quoniam celsissimas Europae regiones incolant, in iisque aëre tenuissimo et purissimo perfruantur ideoque cujusvis alius atmosphaerae gravitatem aegre sentiant. Licet inficias ire nolim, atmosphaeram coenaestheseos mutationes ante dictas proferre, causisque nostalgiae remotis adnumerari debere, tamen haec causa neque semper nostalgiae subest, neque animam directe afficere valet.

Quum argumenta, hanc opinionem refutantia, ad Zangerl jam exposita videam, lectorum animos ad ejus commentarium de nostalgia attendisse sufficiat.

Harder et Hofer in suspensio relinquunt: num causa nostalgiae in defectu jusculi matutini, an lactis patrii, num in libertatis restrictione, an aliis momentis posita sit. Quod ultimam attinet causam, jam supra nostalgiae originem ei maximam partem adscripsi, alterum vero, ut secundum momentum, in capite, quae diagnosin exponit, refutatum est.

Prope frequentius Helvetiis scoti montani inter externos nostalgia corripuntur, quum propter morum simplicitatem et rituum religiosorum strenuitatem sese contemptos et elusos videant.

Tyroli perinde ac Helvetii et Scoti, teste Zangerl, magna propensione ad nostalgiam pollent, verumtamen earum vallium incolae salvi manent, qui et soli et studii producta ad externos provehunt, diutiusque in peregrinis regionibus commorari solent. Sic v. c. incolae vallis ad Oenum superiorem mercaturam ex avibus et aliis rebus facientes, ad remotissimas urbes Petropolin, Constantinopolinque commigrant, unde, lucro aliquo

facto, ad patriam revertunt. E valli Patsnaviensi tempore aestivo multi ad alias regiones peregrinantur, victum manu quaerentes, collectaque exigua mercede, exeunte autumno ad suos se recipiunt. Eximia istorum hominum temperantia, et spes fere nunquam elusa, pauca quaedam lucrefaciendi, potissimam causam continere videntur, quod nostalgia iis parcat. Aliarum vallium incolae tapeta, pecora statuasque ad externos deferunt, et nostalgiae haud magis obnoxii sunt, quam supra memorati; nihilominus Tyroli tantum patriae amorem alunt, ut, si acquisitis opibus ad senectutem usque in terris peregrinis vixerunt, dilectos repetant fines, in quibus juventutis florem transegerunt. Haec praecipue de iis valent, qui vallem ad ripas fluvii Lech inhabitant. Teste Verhowitz dispositio ad nostalgiae quoque Carinthiae et Crainiae incolis inest. Haud minus nostalgia Valdeccianos corripere dicitur, si regiones montanas, quas incolunt, humilibus et paludosis permutant, v. g. si militiam inter Belgas facitiant. (Blumenbach) Thuringi etiam peregre profecti nostalgia afficiuntur, cujus rei testimonium est exemplum juvenis Thuringi, qui ad Daniam devectus, denegato in patriam reditu, miserrima morte Hafniae obiit (act. natur. curios. Vol. III. obs. 19.) Quandoque nostalgia inter Stiriae praecipue inferioris incolas observatur, rarius Austriacis, Saxonibus et Salisburgensibus supervenire solet, eadem vero inter inferiores Polonorum et Pannonorum ordines rarius occurrit, quum populi bellicosi patriae fines saepe excedere gestiant. Batavos et Belgas, mentis cultum parum curantes, vitaeque lautae deditos Larrey simul cum Helvetiis et Brisgaviensibus catervatim nostalgia subigi expertus est.

Hi fere sunt populi, qui, exceptis hominibus singulis, ad nostalgiae opportunitatem prae se ferunt.

Reliqui populi, majori ingenii cultu exorna-

ti, ut Galli Angli, maxima Germanorum pars, etc. modo passim nostalgiae phaenomena exhibent.

Non solum vero felicitatis desiderium nostalgiam excitat, sed etiam exitium, quod patriae imminet seditionibus, bellis civilibus etc. Seditio- nes in Gallia exortae summum nostalgiae gra- dum profugis excitabant, multi juvenes, familiis suis ad defendendam patriam violenter erepti, gravissime hoc morbo afficiebantur, imo extingue- bantur; alii, ad vitandum factionum furorem, pa- triam relinquentes, tantum abest, ut patriae im- memores, vita conservata laetarentur, ut acerbis- sima cum nostalgia conflictarentur; alii, redeundi desiderio non resistentes, certam oppetentes ne- cem reverterunt, ut, quidquid iis carum esset, se- mel intuerentur (Diction. des sciences med. l. c. pag. 269.).

Iidem populi, qui summa ad nostalgiam op- portunitate feruntur, nullamque felicitatem agnos- cunt, nisi, quam in patria cupiant, pro aris et fo- cis fortissime pugnarunt, mortemque oppetere, quam de patria desperare maluerunt. Quis est, qui res gestas Helvetiorum contra Austriacorum exercitum, decuplo numerosiores, nesciat, quis ignorat, quanta facinora Tyroli duce Hofer anno 1809, armis contra Gallos motis, ediderint.

Mulieres propterea rarius nostalgia corripitur viris Percy et Laurent (Diction. des scienc. med. l. c. pag. 272.) dicunt, quod familiam suam deserant, ut novam constituent familiam, et quod earum anima, amoris pignorum studiosissima, ima- ginationis incitamentis minus pateat, vel, si un- quam nostalgiae vestigia appareant, ob systematis nervosi mobilitatem stimulus stimulo depellatur, lacrimaeque effusae doloris solatium, viro dene- gatum, praebeant.

Zangerl hoc phaenomenon eo explicat, quod multo exilior numerus mulierum quam virorum patriam juvenili aetate relinquat.

Quod me vero attinet, neque argumenta a

Percy et Laurent, neque a Zangerl proposita, mihi satisfaciunt.

Num enim puellae modo nupturae nuptaeve patriam derelinquunt? nonne saepe ad primum usque puerperium de partu felici maxime sollicitantur? nonne sollicitudo intenditur, si illo ipso momento omni solatio auxilioque familiari se privatas sentiunt? Nonne his causis acerbissima nostalgia potest incendi, praesertim si ab aliorum consuetudine exclusae, in solitudinem traditae sunt? nonne plures anni saepe labuntur, priusquam primum edunt infantem, nonne per totam vitam saepe steriles sunt? Num soli infantes matri satis solatii praebere patriaeque oblectamenta ei remunerari valent? Nonne infantes, apud externos nati, vel paulo post partum cum parentibus peregre profecti, saepe matris desideria eludentes, illius populi genium amplectuntur, inter quem vivunt, nonne hoc modo a matre abalienantur, quae intimos pectoris sensus gentis suae moribus grataeque patriae memoriae devovit, adspectisque liberis suae juventutis florem sibi servare cupit? Nonne haec spes delusa mulieribus, plures jam per annos in terris peregrinis felicissimo matrimonio degentibus, saepe sufficientem causam supeditat, quod nostalgia corripiantur?

Exemplum oretenus mihi traditum enarrabo: mulier jam ante annos octo ab urbe patria, Argentorato, digressa et Genevae mercatori opulento nupta, quae plures enixa liberos, matrimonio felicissimo vixerat, circa hoc tempus nostalgia subito afficiebatur. Non tam absentia crebrior et diuturnior mariti, qui mercaturam factitabat, neque defectus familiarium, quam liberorum educatio ad mores Genevensium, qui suis ipsius moribus e diametro contrarii videbantur, tantam inimicitiam adversus Genevam urbem ei moverunt, ut spreto mariti liberorumque amore, summum patriae desiderium conciperat, quo non nisi reditu concesso, liberaretur.

Ut reliqua argumenta refellamus, quaerere liceat: num tanta systematis nervosi mobilitas feminis insit? nonne sensationes earum multo penitiores sunt, quam virorum, nonne animi impressiones multo altiores in iis radices agunt, quam in maribus, quum eas sublimiori et liberiore cognitione superare nequeant; nonne earum pudor morumque castitas facilius offenduntur, nonne offensae ad summam desperationem eas adigunt; nonne magis desperatione, quam prava sentiendi ratione coactae, vitiis indulgent, quoniam relicto honestatis et probitatis tramite, neque ad pristinam integritatem reditum sibi inveniunt, neque mente in melius conversa famam prostratam coram hominibus in integrum restituere valent?

Longe alia virorum est ratio: nonne tantus castitatis gradus ab iis alienus est, num ejus offensione tantopere affliguntur, quam mulieres, nonne facilius conscientiae morsus demulcent, ad honestatem amissam coram hominibus vindicandam?

Nonne teterrimis saepe flagitiis indulgent, persuasum sibi habentes, sat temporis suppetere, ad corrigendos mores, seque et sibi et aliis justos probatosque videri, simulatque vitiis abstinere coeperint?

Num igitur lacrimae, mulierculis promptius fluentes, ad impediendam nostalgiam sufficiunt, nonne potius symptoma sollicitudinis animo penitus infixae et nostalgiae ipsius offerunt, num morbum prohibere valent, qui, cum ejus exhibeant effectum, ante ipsas adfuerit necesse est?

Nonne praeterea viri etiam lacrimas fundunt, si strenuitate carent, deprimentibus animi affectibus renitendi? Num quid aliud praestare, quam animae affectum per momenta sublevare valent, siquidem exaltatam cerebri actionem vitalem hebetantes corporisque morbosam temperiem de-

mulcentes, animae facultatem, suas ipsas affectiones percipiendi, attenuant?

Argumenta, a Zangerl prolata, quum sententiam, quam probare conantur, non probent, refutatione prolixiori haud indigent, sed iis, quae sequuntur, satis refellentur.

Viri propterea frequentius, quam mulieres, nostalgia corripit mihi videntur, quod hae, majori corporis animaeque passivitate instructae, blandioribus vitae oblectamentis, illi vero ad agendum promptiores, ex impetuosius fructum capiunt, quod mulieres nunquam eam voluntatis spontaneitatem obtinent, ut fortunae pariter, ac viri, imperare possint, quod dominio ducis peritioris supersedere nequeunt, cujus jugum viri pubescentes excutere tentant, quod puellae parentum potestate emancipatae, statim maritorum ditioni submittuntur et felicitatis modo participes redduntur, si non suae ipsarum, sed aliorum voluntati parent, viri autem nemini, nisi sibi, obtemperare gestiunt, quod denique feminae severis parentum et mariti imperiis sese committere, quam orbae degere aut matrimonio abstinere malunt, e contrario viri omnibus rerum externarum vinculis renituntur, nisi libero compulsus arbitrio ea reciperent. Mulieres etiam facilius ad novam vivendi rationem se conformant, quum earum officia, paucis exceptis, inter omnes populos, diversissimis moribus indulgentes, eadem maneant, resque familiares ipsae multum opportunitates eis offerant, externarum rerum injurias vitandi, quibus viri ob duriora officia obviam ire coguntur.

Quemadmodum diathesis ad nostalgiam, quibusdam gentibus, ordinibus et sexui insita, typum constantem, ita aetatis ratione mutabilem exhibet.

Juvenes enim imperiti, irritabiles, qui genio suo semper indulserunt, nunquam patrios fines reliquerunt ideoque de peregrinis omnibus per-

peram judicaverunt, longe frequentius nostalgia affliguntur, quam aetate proveciores, peritiores, voluntatis arbitria fortius expromentes, qui saepius exteras regiones inviserunt, variisque vitae vicibus obtemperare assueverunt. (v. Zangerl S. 14. 15. 16.) (Dict. des sciences médical. Paris 1819. Tom. 36. Pag. 272 et 274.)

Inter varios hominum ordines magis inferiores nostalgiae obnoxii sunt, prae ceteris ii, qui opificia, nullam mentis attentionem requirentia, pertractantes, parum commercii cum aliis ordinibus alunt, tribus segregatas constituunt, locaque solitaria incolunt. Huc speciatim referuntur, qui metalla effodiunt eaque in officinis subigunt, qui carbonem in sylvis conficiunt, imo agricolae gregumque pastores. Omnes quoque corporis morbi, deprimentia animi pathemata inducentes, ut vitia cordis, hypochondria, hysteria, morborum abdominalium caterva, infarctus venae portarum, physconiae, magna systematis gangliosi exaltatio, universim eae coenaesthesiae alienationes, quae hominem de corporis animique salute sollicitum reddunt, huc pertinere consueverunt.

Quanta sit Veneris prohibita ad gignendam nostalgiae efficacia, supra jam memoravimus; altera ex parte effectus Veneris immodicae, potissimum manustuprationum, majoris momenti sunt, quippe quibus pusillanimitas quaedam, indoles morosa, hypochondriaca, imbecilla cognoscendi facultas, aucta nervorum receptivitas totiusque corporis infirmitas succedere solent.

b) *Causae excitantes.*

Causae excitantes nostalgiae praecipue in rationibus terrarum gentiumque peregrinarum, civitatis administratione, moribus, lingua, sentiendi agendique modo, opificiis iisque rebus collocandae sunt, quae speratam advenarum libertatem atque felicitatem inimicissime eludunt et vel patriae in-

stitutionibus; vel desideriis animo conceptis, e diametro repugnant. Quod coeli et aeris indolem, nutrimenta aliaque attinet, quae ad corporis salutem immediate influere queunt, jam in superiori capite eorum ratio habita evictumque est, non stricte causis excitantibus esse adnumeranda, quum directam efficaciam circa aegrotorum animos iis largiri nequeamus. Haud pluris sublimem barometri statum aestimo, ad concitandam nostalgiam, quamvis Larrey hanc sententiam profiteatur, quippe qui ascendente barometri columna non modo vehementes maniae et vesaniae insultus hominibus antea sanis supervenisse, sed etiam omnes vesanos, in quibus nostalgicos, illis sub conditionibus in pejus verti, a se observatum tradit. Licet has observationes Larrey, ut medici versatissimi, non in dubium vocaverim, tamen aliorum virorum praeclarorum testimoniis nondum ita confirmatae sunt, ut certam mereantur fidem. Quum barometri mutationes modo oeconomiam organismi animale abalienare, nequaquam vero sensiferam vitam directe peturbare queant, non possum, quin hocce physicum momentum, aequae ac superiora, e numero causarum nostalgiae propriarum relegem. Ut redeamus ad causas, repraesentandi facultatem directe afficientes, singularum quarundam mentionem facere liceat, uti morum, vestitus, vitae generis, linguae, sentiendi rationis, institutionis reipublicae etc. quae, etiamsi per se menti inimica non sint, tamen insuetis et uno alterove praejudicio obrutis, infesta videntur. Praesertim linguae inscitia efficit, ut advenae omnes terrae peregrinae institutiones obliquis oculis intueantur, nova praejudicia priscis addant, suspicionem, diffidentiam, metumque concipiant, eoque modo omnibus adminiculis priventur, quibus adjuti necessitatem quorundam rituum et institutionum publicarum sibi persuadere, examinataque interna hominum indole, facilius eorum familiaritati assuescere queant, quam,

specie externa decepti, opinabantur. Homines aliorum consortia amantes, iisque a juventute assuefactos, solitudo, in quam deficientibus commercii adminiculis sese recipere coguntur, gravissime affligit, grataeque praeteritorum temporum memoriae indulgentes, ad nostalgiam atrocissimam detrudit. Quin momentanea sensuum incitamenta, quibus, quum aliis consociatis, homines in patria movebantur, et delectabantur, si extra patrios fines obvia veniunt, saepe summum desiderii gradum excitare dicuntur. Hoc teste Zangerl, potissimum carmina popularia aliaeve cantiones, quae vel argumenti vel melodiarum dulcedine patriae memoriam refocillant, praestare feruntur. Prae ceteris melos illud pastorale notissimum animos Helvetiorum mirifice afficere traditur, quippe quod sonis suavissimis facile memoriam regionum instaurat, in quibus almo patriae sinu foti, patriarchales epulas celebrantes virentibusque cincti alpibus, dulce melos audire solebant. Hocce melos tantum numerum Helvetiorum, inter Gallos militantium, ad nostalgiam adigit, ut supplicium iis irrogaretur, qui vel ore, vel instrumentis canendo, illud imitari auderent. Perinde ac melos illud pastorale Helvetios, fistulae utricularis (Sackpfeife) sonus Scotos affecit, quippe qui, eo exaudito, a lacrymis sibi temperare nequiverunt, ad revisendas patriae rupes exercitum deseruerunt irritisque conatibus perierunt. Simili ratione cantiones populares aliaeque res diversis gentibus patriae desiderium resuscitant v. c. Tyrolis cantio alpina (Jodeln) soni quorundam instrumentorum, ut crambali, (Maultrommel, Schwegelpfeife) jubila a vicinis saltibus resonantia campanulae pecudibus pascentibus annexae, imo adspectus animalium popularium, vestitus popularis etc. Zangerl Tyroli juvenis mentionem facit, qui, conspecto amoenissimo fluvio Brühl, in melancholiam transitoriam, nostalgiae haud absimilem, incideret. Testante M.

Morreau (*Journal de Medic. T. 6.*) juvenis quidam, audito idiomate populari, melancholia vehementissima correptus eoque sanatus est, ut populum quidam saepius eum adire et de familia, quam maxime dilexit, cum eo colloqui juberetur. Lacrymae, inter primum colloquium profusae, mox fluere desierunt, et melancholia ita evanuit, ut reditus ad patriam non requireretur. Licet infitias ire non ausim, haec sensuum incitamenta transitoria eo valentiora sese praestare, quo magis laetae juventutis memoriam advenae instaurant, attamen tam constantia mihi non videntur, quin ferioribus sensuum impressionibus, nisi intensitate, certe diuturnitate, ergo efficacitate, inferiora sint et quamvis melancholiam et nostalgiam momentaneam excitare valeant, diutius tamen sustinere eam nequeant. Quod melos illud pastorale Helvetiorum attinet, vix solam nostalgiae causam, ut quidam crediderunt, continet, imo interdum ne sufficit quidem ad eam concitandam. Etenim hoc ipsum melos in tribubus diversis diversum reperitur, non quodvis eorum argumento et melodia pari modo animum afficit, aliud ad melancholiam aliud ad laetitiam lasciviamque invitat. Appencellorum melos maxime quidem ad melancholiam, sed proprie tantum Appencellos, invitat, qui ad nostalgiam opportuniores sunt reliquis Helvetiis. Quam parum hocce melos Helvetiorum militum animos afficere putaverint, imo quantopere eos ad belligerandum paratiores crediderint, ex eo patet, quod, uti centurio Helvetius inter Batavos militans, coram Blumenbachio affirmavit, legio ad proelium educta musice, ad illud melos conformata, uti jubebatur!

Quodcunque praejudicia, omnibus peregrinis invidiosa, ad nostalgiam excitandam conferant, idem res adversae, spes elusa, honoris obtrectatio, rei domesticae damnum, ignominia, contemptus, et injuriae cujusvis generis majori gradu praestant. Verum etiam homines, tempus terere

nescii, si consuetis subducuntur occupationibus, nostalgia corripuntur, quia nunquam oblectamenta indulserunt, vitaeque amoenitates inter externos captare non didicerunt. Blumenbach, ante plures annos, ait, Helvetiorum turbam Parisios esse accessitam, ut rei lactariae, Helvetiorum more ibi institutae, praeessent. Quamdiu omnes operam ad rem pecuariam lactariamque consociabant, nullus nostalgiae implicabatur, quae, quum opus consuetum haesitare coepisset, otiique taedium accessisset, protinus irruebat. Sueciae rex ante longius tempus machlides plures, ducibus aliquot Lapponibus, ad Hispaniae regem misit; viventibus hisce animalibus Lappones, pariter ac Helvetii ante dicti, bene valuerunt, mortuis autem, primo taedium vitae otiosae, dein melancholia et nostalgia inciderunt, quae viros consumsissent, nisi in patriam essent reversi. Alii sorte sua contenti, eam fastidire et nostalgia corripere coeperunt, quum solitis subducti negotiis, nihil invenirent, cui mentis attentionem operamque impenderent. Haec vicissitudo vitae impigrae otiique ingratisimi praesertim milites bello finito, captivos, convalescentes in nosocomiis detentos, ad nostalgiae pronos reddit. Moriceau Beauchamp enarrat, milites in India occidentali, exercitiis militaribus absolutis otio traditos, nostalgia derrepente esse correptos. Causis nostalgiae gravissimis, plurimosque trucidantibus, captivitas, servitium disciplina severior militum et alumnorum in Lyceis aliisque institutis interponenda sunt. Carceres, quemadmodum psychicis morbis gignendis in universum favent, ita nostalgiae uberrimum fontem praebere possunt. Hanc ob causam in civitatibus confoederatis, promissa dataque mercede, negotium aliquod maleficis imperabatur. Inde duplex redundavit emolumentum, siquidem partim mores corrigebantur, partim ignavia periculosa aliaque flagitia vitabantur. Barrer, teste Zimmermann, milites Burgundicos, qui vel coacti mi-

litabant, vel missionem impetrare non poterant, nostalgia subactos vidit. Auenbrugger juvenes invitos Austriacorum exercitui adscriptos, nostalgia affectos observavit, quippe qui, familiis suis violenter erepti, omnique spe patriam revisendi destituti, tristes ac meditabundi, suspiria gemitusque edentes, tandem ad apathiam omniumque officiorum neglectum detrudebantur. Auenbrugger hocce malum inter Austriacorum exercitus rarissime oboriri tradit, ex quo milites nonnisi per tempus aliquod stipendia mereantur, illoque elapso domum redire jubeantur. Neque minus, ut Zimmermann affirmat, in Britannia et Hibernia nostalgia morem immanem, quo nautae tractantur, excipit, quippe qui, reduces ab itineribus longis ac molestis, aegrotantes, affines et familiares suos revisendi cupidine flagrant, protinus ad alias naves deferuntur, quo fit, ut, si Huxhamo peritissimo fidem habemus, multa millia eorum mortem obeant. Quemadmodum disciplina severior milites nostalgiae implicat, ita dominorum immanitas Aethiopum animos gravissime affligit, ad colonias devecti dominorum crudelium ditioni submittuntur, certioresque redditum a popularibus, quaenam sors ipsos maneat, violentas sibi intulerunt manus, sperantes, fore, ut in patria reviviscant; multi in arboribus domicilia circumdantibus suspensi reperiiebantur. Dynastae eos ita sepeliri jusserunt, ut membrum aliquod e terra promineret, ne superstites, his conspectis, longius indulgerent, spei irritae, post mortem in patria resurgendi, sed terrae adsuescerent, quae sudore eorum immaduit.

§. II.

P r a e s a g i u m.

Prout nostalgia morbum simplicem aut complicatum offert, prout causae remotae profligari

possunt, vel non possunt, praedictio aut laetior, aut funestior auguranda est. Quodsi nostalgia simplex rite dignoscitur, si nihil impedit, quo minus aeger ad patriam redeat, aut si ea auxilia palliativa in usum vocari queunt, ut morbus vel in praesens tollatur, vel sine exitus infausti metu eo usque protrahatur, donec radicalis curatio contingere possit, laeta praesagire licet. Sin aegrotus omnia respuit solatia, si nec radicale, nec palliativum auxilium ei potest offerri, prognosis incerti exitus gratia salutis spem ambiguam exhibet. Si denique nostalgia cum aliis morbis complicata est, qui aegrum, calamitatis suae probe conscium et desideriiis satisfacere nescium, consumunt, praenuntiatio, invalescente morbo omnibusque solatiis frustra adhibitis, quibus aegro persuaderi possit, reditum ad patriam iri concessum, si corporis mala aufugerint, funestissima promulganda est.

CURRICULUM VITAE
EX DECRETO
GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS
BEROLINENSIS
A D I E C T U M.

Ego Gustavus Adolphus Andresse, Berolinensis, natus die XVII M. Septembris A. MDCCXCVII prima eruditionis elementa in domo parentum hausit. Pater, regi a consiliis judicialibus supremis coram foro coloniae Francogallicae, eo suspensus inter consiliarios fori urbani relatus, trienniumque ante mortem director deputationis civilis ejusdem fori creatus, ante annum et quod excurrit, diem supremum, eheu! nimis mature obiit. Mater, de gente Schartow, fatis adhuc superstes, quidquid amoris et caritatis potest, in me consociat. Ad annum aetatis decimum quintum praeter scholas privatas Gymnasium regium Franco-gallicum et Werderianum adii, tum Gedanum profectus, duce Professore Kniewel, sororis marito, per tria semestra litteris, ad sublimiora studia viam munientibus, vacavi eoque tempore elapso, rebus domesticis permotus, Berolinum redii. Quum dubius hucusque haesissem, quibus studiis me addicerem, consultatis parentibus, consanguineis et familiaribus, ad artem hippocraticam ani-

E

mum appuli. Pater, opibus destitutus, praestandisque sumtibus, ad hunc scopum necessariis, impar a B. Goercke impetravit, ut in numerum alumnorum instituti medico-chirurgico-militaris Friderico-Guilelmani M. Octobri A. MDCCCXIV reciperer. Quadriennium in hoc instituto moratus, Virorum Illustrissimorum, quorum memoriam nunquam ex animo grato dimittam, scholas frequentavi: De philosophicis B. Kiesewetter, de methodologia Ill. Link, de Encyclopaedia medica, anatomia universa, de entozois, anatomia pathologica et physiologia Ill. Rudolphi, de botanice Cel. Hayne, de osteologia, splanchnologia, syndesmologia, anthropologia forensi et arte conscribendi formulas medicas Ill. Knappe disserentes audivi. Artem cadavera rite incidendi ducibus Ill. Rudolphi et Knappe in theatro anatomico addidici, Zoologiam Cel. Lichtenstein, physicen, chemiam experimentalem et pharmaciam Cel. Turte et Ill. Hermbstaedt, physiologiam, materiam medicam et fontium medicamentorum notitiam Cel. Osann mihi tradiderunt. Ad pathologiam et therapiam, tam generalem quam specialem, nec non semioticen Cel. Fr. Hufeland, ad pathologiam specialem Ill. Horn, ad therapiam utramque et macrobioticen Ill. C. G. Hufeland me instituerunt. De chirurgia universa et speciali, fasciis applicandis, cursu operationum chirurgicarum cum exercitationibus in cadaveribus, morbis oculorum, ossium dynamicis et mechanicis, de syphilidis medela Ill. Graefe et Rust, B. Mursinna, Cel. Busse, de arte obstetricia theoretica et practica Generos. a Siebold et Cel. Kluge praeceptores mihi contigerunt. Clinicen medicam et chirurgicam ducibus Ill. Hufeland, Ill. Horn et Cel. Neumann, Ill. Rust Cel. Kluge et Bernstein fecitavi. Absoluto quadriennio in nosocomio caritatis Berolinensi, chirurgi munus per annum obii, et, quantum potui, cognoscendis curandisque morbis circa aegrotantium lectulos, operam im-

pendi. Anno interposito caritatisque nosocomio relicto in legione praetoriana secunda chirurgi militaris provincia in me collocata est, qua etiamnum fungor.

Tentamine et rigoroso examine coram gratioso medicorum ordine rite superatis, fore spero, ut, conscripta defensaque dissertatione inaugurali, supremi in medicina et chirurgia honores mihi deferantur.

THESES DEFENDENDAE.

I.

Calor animalis ex uno solummodo fonte originem trahit.

II.

In locum uniuscujusque remedii aliud substitui potest.

III.

*Efflorescentiae cutis acutae, sunt causa, ne-
tquam vero crisis febris praecedentis.*

IV.

*Nostalgia morbis cordis idiopathicis adnume-
rari non potest.*

V.

Venena absoluta nego.

THESES DEFENDENDAE.

I.

Calor animalis ex uno solummodo fonte originem trahit.

II.

In locum uniuscujusque remedii aliud substitui potest.

III.

*Efflorescentiae cutis acutae, sunt causa, ne-
tquam vero crisis febris praecedentis.*

IV.

*Nostalgia morbis cordis idiopathicis adnume-
rari non potest.*

V.

Venena absoluta nego.

Andresse, Gustav A.

Nostalgiae adumbratio pathologica

Berolinum 1826

Diss. 1539#Beibd.2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10845562-0